

LUCEAFĂRUL

*Revistă pentru literatură,
artă și știință.*

Sextil Pușcartiu . . .	<i>Iubirea la Alecsandri.</i>	Un învățat bucovinean în
Sergiu V. Cujbă . . .	<i>Cântări-basarabene: Căminul (poezie).</i>	Ardeal: Dr. Iancu Nistor.
I. Agârbiceanu . . .	<i>Părinte și fiu.</i>	Pagini străine: J.-H. Ros-
D. Dănulescu . . .	<i>Cântecul Jianului (poezie).</i>	ney. Fugitiva.

Cronici: * * *: Manualul criticului de Henri Lavedan. O. C. T.: Expoziția pictorului Theodorescu-Sion. D. Iov: Expoziția populară de marină D. Florian. Lascar Lutia: Probleme studențești. Însemnări: „Înfrățirea”. Noul director al Teatrului Național din București. Cursurile Asociațiunii. Cursurile Asociațiunii și „Românul”. *Junimea literară. Presa noastră de partid. D-șoara Elena Popea. Errata.*

Ilustrațiuni: Theodorescu-Sion: *Chervan-Seraia; Ciardac la mare; Pelsagia din Balci; Privire spre Caraghiol-Giami; Stânci pe coasta de argint; Privire spre casa albastră (Balci); Încărcarea mahonului (Balci).* Dr. Iancu Nistor. D. Florian: *Portul Galași; Balci-geamia.*

Apare de două ori pe lună

REDACTOR: OCTAV. C. TĂSLĂUANU.

An. XIII.

Sibiu, 16 Aprilie v. 1914.

Nr. 8.

Motiv.

Prețul: 80 bani. — România: 1 Leu.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: L. Agârbiceanu, D. Anghel, Aurel P. Bănuț, Z. Bârsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Duică, Dr. Al. Bogdan, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cloflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Ottilia Cozmuța, Maria Cuțușan, Dr. Sliviu Dragomir, L. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Mînar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pîlîș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mădri postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

A apărut în volum

ARHANGHELII

roman din viața Românilor ardeleni

de binecunoscutul nostru povestitor

I. Agârbiceanu.

Un volum de 215 pagini format mare Cor. 3.—, porto 30 fil. (pentru recomandare eventual alți 25 fil.)

Depozitul general pentru monarhie

Librăria W. KRAFFT în Sibiu.

De vânzare la toate librăriile din țară.

LUCEAFĂRUL

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Iubirea la Alecsandri.¹⁾

Alecsandri n'a trecut prin viața aceasta fără să iubească și fără a fi iubit. Portretele păstrate ni-l arată frumos și elegant, contemporanii ni-l descriu ca pe un om apropiat și de spirit. Nu e deci mirare că el plăcea femeilor și stărneă, când se întorsese din străinătate, cu cravate stacojii, cu jiletca tăiată după model parizian, cu faima de „duelgiu“, mai mult admirația acestora, decât încrederea bărbaților ce-l cercetau în biroul său dela „Casa pensiilor și a scutelnicilor“. Ca reprezentant al ideilor nouă în mijlocul unei societăți conservative, el simți dela început că aliatul său firesc e femeia, care, ca pretutendeni, eră mai accesibilă și pe vremea sa pentru spiritul nou ce venia din străinătate, fiind mai pregătită pentru el prin fire și prin lectură. Alecsandri nu uită, în amintirile sale presărate în diferite scrieri în proză, să aducă prinosul său de recunoștință femeii române pentru opera ei însemnată în renașterea poporului nostru. „Ca mume sau ca surori, sub îndemnul inimii lor iubitoare, ele au știut a preveni, a stinge neînțelegerile fatale dintre părinți și fii, slăbind pe de-o parte asprimea uneori despotică a bătrânilor, și, pe de altă parte, potolind iuțea nerăbdătoare a tinerilor. Ele au fost geniile păzitoare ale păcii de familie

și au contribuit mult, prin tactul lor admirabil, a înlesni triumful progresului. — Bucură-te, ziceă o mumă înțeleaptă cătră bărbatul ei, bucură-te că ești învins, căci învingătorul este însuși fiul nostru cel iubit!“²⁾

El însuș eră o fire deschisă, un doritor de viață, o natură de cuceritor. Spre deosebire de contemporanul său Alexandrescu, poetul singurătății și îndrăgitul orelor de meditație, Alecsandri căută să ia vieții aceștia tot ce-i putea oferi; el nu eră omul care să-și strice clipa de fericire prin filosofări asupra ei. Deaceea el privește dragostea ca una din cele mai prețioase daruri ce-i sunt date omului și versuri ca:

... O zi scumpă, zi de iubire
Este comoara vieții întregi
(ed. Iorga 341).

le întâlnim în zeci de variante în poeziile sale.

Deprins a talmăci imediat în versuri impresiile sale, Alecsandri ne-a lăsat o mulțime de scrieri în care dragostea e motivul principal. Nefiind un gânditor, ci un poet descriptiv, la el nu vom întâlni iubirea prezentată ca un sentiment abstract uman, el nu va abstrage, ca Eminescu, din dragostea visată tipul de „marmoră caldă“ a femeii himere, ci va descrie clipele trăite de el, fără de a-și împărți însă, cu cinismul lui

¹⁾ Conferință ținută la societatea „Junimea“ din Cernăuți.

²⁾ Revista română, II. (1862), pag. 308.

Theodorescu-Sion: Chervan-Seraiu.

Heine, volumele de poezii în capitole ce poartă drept titlu numele diferitelor amante în cursul unei vieți de bohème.

Versurile lui de dragoste fiind în cea mai mare parte reflexiv unor clipe trăite, nu e tocmai greu a reconstrui azi iubirile poetului din versurile sale. Cu toate acestea noi nu vom urmări aventurile lui amoroase și dragostele efemere, fără consecințe asupra dezvoltării lui ca artist. Căci nu pe omul Alecsandri voim să-l cunoaștem, ci pe poet. A scormoni pachete vechi de scrisori și a colindă după știri pe la contemporani spre a afla date asupra acestei laturi a vieții sale intime, este o încercare ce izvoarește din serea de senzațional și nu are nimic comun cu preocupările științifice.

Vom nesocoti chiar multe dedicații și file de album care ne-au rămas în opera lui poetică. Alecsandri aveă o ușurință deosebită de a scrie versuri și se bucură din tinerețe de o considerație mare. Deaceea a venit adesea în situația de a i se cere câte o poezioară, și, ca om bine crescut, el n'a refuzat

de a-și însemna numele în albumuri.¹⁾ Dar ca toate versurile de ocazie ale acestui poet — și aproape un sfert din volumele sale de poezii cuprind asemenea versuri — ele n'au o valoare deosebită și ne arată numai cât de mare eră virtuozitatea lui de versificator. Astfel avem, din anul 1844, din Mehadia, o filă pe albumul doamnei C. E., din Borsec, o galanterie în versuri către

doamna Zoe Filipescu, și o gentilețe versificată către doamna E. A. Chiar faptul că dintr'un singur an avem dedicații către trei doamne ne arată cât de puțin adânci trebuie să fi fost sentimentele care le-a inspirat și deci ne putem dispensa de a căuta, prin cercetări minuțioase, cele două nume, care se ascund sub inițiale indicate.

În cele următoare ne vor interesa deci numai acele iubiri care s'au reflectat mai mult decât incidental în opera sa poetică. Și nici chiar acestea nu vom căuta să le reconstruim cu alte mijloace decât cu scrierile poetului. Căci cece ne preocupă, nu este stabilirea obiectivă a faptului, ci raportul între fapt și între opera poetică. Nu cum a fost iubirea, ci ce s'a ales de pe urma ei pentru literatura noastră, cum a determinat

¹⁾ Cf. din 1846, versuri către Zulnia Negri; din 1859, Torino, versuri „Pe albumul d-șoarei Ida Vigezzi Ruscala”, „Romanța” — nedată — pe albumul d-nei M. D., „Crinul”, pe albumul d-șoarei Câmpineanu, din București, 1860, apoi seria de poezii pe albumurile diferitelor doamne și domnișoare, în ed. Socec, III, pag. 165—180.

desvoltarea artistică a poetului, iată cheștiunea ce ne interesează.

Și vom vedea că, în definitiv, Alecsandri a avut în vieța sa o singură iubire mare. Aceasta a fost mai puternică decât el, sentimentul eră mai tare decât scriitorul.

Căci Alecsandri n'a fost o fire pățimașă, n'a fost un temperament pasionat, ci cu toată

verva sa tinerească păstrată până la sfârșitul vieții, el a fost un om cumpătat, o minte echilibrată, pe care momentul de entuziasm îl putea înălța, dar nu-l putea scoate din fire. El a avut deci toate însușirile necesare spre a deveni un scriitor multilateral și fecund; înzestrat cu o fire ușor impresiabilă, el avea darul de a regula impresiunile acestea după un calcul binechibzuit de scriitor.

Vecinica preocupare de a găsi forma literară pentru gândurile și sentimentele sale eră poate cea mai mare — am putea zice: cea mai organică dintre pasiunile lui Alecsandri, o patimă pe care n'o putea stăpâni, ci eră robul ei. Lucrul acesta vom căuta să-l dovedim în cele următoare, când vom vorbi despre Mărgărita și mai ales despre Dridri, așa cum răsar ele din opera lui literară.

Dar înainte de a vorbi despre acestea ne vom opri la singura lui dragoste adevărată, care l-a stăpânit cu totul, nu numai ca om, ci și ca poet.

Theodorescu-Sion: Ciardac la mare.

Îndată după întoarcerea sa din Paris, dela studii, Alecsandri debutează în foile lui Kogălniceanu. Mai întâi cu proză, apoi și cu versuri. Și dela început el are norocul să apară în literatură cu un inovator.

În cercul prietenilor săi dela Iași, tânărul poet e îndrumat spre o literatură națională, entuziasmul lui Alecu Russo pentru poezia poporului nostru îl câștigă, și el, văzând comoara nesecată de frumuseți a cântecului popular, recunoaște, cu instinctul său fericit artistic, că în ea se cuprinde însuși sâmburele renașterii literaturii noastre. El nu culege numai poezii populare, ci se și inspiră dela ele, le imită în formă și în motive.

Publicul mare nu pare a se fi încălzit pentru năzuințele tânărului poet. Biograful său G. Bengescu ne spune că „cea mai mare parte din boieri, incapabili de a aprecia talentul original al junelui poet, îl judecară cu oarecare asprime, transformând în defecte toate calitățile lui și imputându-i între alte critice, că poeziei sale îi lipseau mărimea și nobleța

și că el scrisese versuri, nu de salon, ci de colibă.¹⁾

M. Kogălniceanu însuși se vede nevoit a da amicului său un fel de scrisoare de recomandare către public: „Un tânăr poet moldovean, d-l Vasile Alecsandri, voind a ieși din cărarea obștească și ascultând numai gustul său și tradițiile naționale, au alcătuit o colecție de versuri ce în adevăr și cu drept cuvânt se pot numi poezii românești.“²⁾

Cu atât mai plăcut trebuie să fi fost impresionat poetul, când într-o zi se pomeni cu o scrisoare din străinătate, în care o tânără femeie îi trimetea cuvinte de încurajare, îndemnându-l să continue a scrie mai departe, căci „nici o ambițiune nu poate fi mai nobilă pentru un om, decât aceea de a fi poetul național al unui popor.“³⁾

Femeia aceasta eră Elena, sora lui Costache Negri, prietenul cu care Alecsandri fusese la Paris și în tovărășia căruia făcuse călătoria în Italia.

Elena Negri eră fiica mașteră a poetului Costache Conache, fata acelei Zulnii⁴⁾, care a inspirat poetului Conache cele mai frumoase versuri. Fiica avea să continue rolul mamei sale, să devină înșaf muza inspiratoare a altui poet român, a lui Vasile Alecsandri.

A fost o iubire adâncă, și în cursul celor doi ani de fericire Alecsandri a cântat aproape exclusiv iubirea aceasta. Poeziile sale sunt datate și el a însemnat și locul unde le-a scris, așa că putem reconstrui aproape toate fazele mai importante ale acestei iubiri, din chiar poeziile lui Alecsandri.⁵⁾

S'a început pe moșia familiei Negri, la Blâni. Din 8 Martie 1845 datează strigătul de fericire:

¹⁾ Convorbiri literare, XXI, pag. 1043.

²⁾ Citat la Iorga, Istoria lit. rom. în veacul al XIX-lea, vol. II, pag. 96.

³⁾ D. C. Ollanescu, Vasile Alecsandri. Discurs de recepțiune. București, 1894, pag. 28.

⁴⁾ Zulnia — Smaranda Donici — fusese măritată mai înainte de a se căsători cu Conachi, cu Negri (Negrea), având din această căsătorie — după studiul lui Vogoride-Konaki, în Introducerea Poeziilor Logofătului C. Conachi, pag. 60 — următorii copii: 1. Costachi Negri, 2. Caterina, soția lui Vasile Roset Pribeagul, 3. Elena, soția lui Vărnăv Liteanu, 4. Eugenia, călugăriță la Văratice, 5. Zulnia, soția vornicului Vasile Sturza.

⁵⁾ Cf. și Iorga, op. cit. 142 ș. u.

Întinde cu mândrie aripile-ți ușoare,
O, sufletul meu vesel, o, suflet fericit,
Înalță-te în ceruri și sberi cântând la soare
Căci soarele iubirii în cer a răsărit!

(Ibid. pag. 111.)

Trei alte poezii din 1845, scrie la Blâni, sau pe moșia lui Costache Negri, la Mânjina, sunt dovezile sentimentului adânc care-l stăpânește:

Căci vulturului cerul a dat aripi să zboare,
Și stelelor lumină și nopților suspin,
Iar ție ți-a dat farmec, plăceri încântătoare,
Și mie mi-a dat suflet, ca ție să-l închin.

(Ibid. 120.)

Din Maiu a anului următor, din Iași, e „Despărțirea“, care întrerupe pe un scurt timp șirul zilelor de fericire. Elena e suferindă, trebuie să caute clima dulce a Sudului. În curând poetul o urmează. În Iulie 1846 el e în Brusa, în Asia-mică, de unde îi trimite dorul său versificat („Dulce inger“). În luna următoare e la Constantinopol în brațele iubitei și conștiința că „iubește și-i iubit“ smulge lirei sale „Cântecul de fericire“.

Urmează o scurtă întrerupere de câteva săptămâni cu mângâierea unei revederi în Veneția.

Din drumul spre Italia, dela Triest, chinuit de dorul de a o vedea și poate aflând de progresele boalei crude, Alecsandri scrie „Așteptarea“, străbătută de o neliniște mare sufletească. El, care în orele de fericire vede toată firea mai frumoasă, cerul îmbrăcat par'că în haina sa senină anume spre a sărbători iubirea lor, acuma:

Pierdut pe gânduri, adese ori
Privesc la ceruri, privesc la Mare ...
Pe Mare valuri, în ceruri — norii!

(Ibid. 131.)

Dar iată-i împreună în orașul fermecat, care le strigă:

„Iubiți, iubiți!“ ne zice Veneția cernită,
„Iubiți, amorul vostru puternic e și sfânt!
„Iubiți! și calea voastră va fi tot înflorită,
„Și 'n sânul nălucirii, păreche fericită,
„C'o lungă sărutare veți trece pe pământ;
„Căci vremea ce răstoarnă cu coasa-i ne'mpăcată
„Al falei omenirii vechi marturi și măreți,
„Nu poate-avea putere de-a stinge niciodată
„Aceea scântieie vie de dragoste 'nfocată
„Ce luminează calea frumoasei tinereți.“

(Ibid. 134.)

„11 Septembrie 1846“ e subtitlul acestei poezii („Veneția“) care împreună cu „O seară la Lido“, din Octombrie, e expresiunea cea mai înaltă a iubirii lui. Acum într-adevăr, în toila fericirii, poetul află acorduri puternice ca acestea:

Căci te iubesc, Elenă, cu-o tainică uimire,
Cu focul tinereții, cu dor nemărginit,
Cu lacrimi și credință, cu dulce fericire,
Cu tot ce este 'n mine putere de iubit!

Iar sfințenia acestei iubiri se reflectă în versurile prin care invoacă umbra mamei sale, Elena și ea:

Tu porți un nume dulce și scump inimii mele
Un nume ce-mi inspiră un cult dumnezeesc,
Și care mă încântă ca harpele din stele
Și care îmi șoptește de maica ce jălesc.

(Ibid. 141.)

Pentru întâia oară în literatura noastră — afară doară de versurile lui Conache, închinate Zulniei — găsim exprimată o iubire atât de devotată și atât de curată. E sufletul însuși, cu ce are mai sfânt și mai frumos în el, care se revarsă din versurile acestea. Sentimentul adânc care-l stăpânește, dă lirei sale acorduri mai puternice decât suntem obișnuiți de a auzi la acest poet. Înainte de toate însă sinceritatea sentimentului dă o notă intimă acestor versuri, care salvează pentru eternitate chiar și acele poezii, care, în definitiv, nu sunt decât niște răvașe de dragoste, în care se amintesc împrejurări de interes numai pentru cei doi îndrăgostiți, se pornește fratele adorat, se numește locul de care se leagă nădejdiile lor de întâlnire și nu se ocolește nici chiar numele de alintare pe care-l dă iubitei, acel „Niniță“, predestinat a rimă cu „guriță“.

Dar frumoasa fiică a frumoasei Zulniei a avut o viață scurtă ca și aceasta. În Maiu 1847 poetul desnădăjduit caută alinare într-o călătorie „Pe Mare“, invocând valorile să-l ia și să-l arunce pe malurile Bosforului, unde e mormântul iubitei sale.

O serie întregă de poezii deplâng această dragoste atât de puternică și atât de scurtă. Versurile acestea sunt așa cum le așteptăm dela Alecsandri, fără răsvrătiri sufletești, lipsite de patima ce mână pe desnădăjduit la eretzi, duioase ca o doină, sentimentale ca epoca în care au fost scrise; ele nu-s blesteme, ci „Lăcrămioare“. În fruntea volumului

e celebra poezie „Steluța“. Întovărașit de o melodie ușoară și sentimentală, cântecul acesta a fost, generații întregi, una dintre cele mai cunoscute și gustate poezii românești.

Tu care ești pierdută în neagra veșnicie,
Stea dulce și iubită a sufletului meu,
Și care-odinioară luceai atât de vie:
Pe când eram în lume tu singură și eu!

Păcat numai că versul acesta din urmă, de o putere neobișnuită, nu pare a fi cu totul original! ¹⁾

Timp îndelungat, Alecsandri a stat, ca poet, sub vraja amintirilor acestei iubiri. Strofele ce le trimite mai târziu lui C. Negri el le termină cu evocarea acelei ființe iubite, prin care prietenia între frate și amant s'a cimentat mai tare, iar la 1859, doisprezece ani după moartea Elenii, singurătatea de pe țărmul străin al insulei Malta îl face ca să închine încă versuri aceleia care a fost „Ursita“ lui. Dar chiar și mai târziu, când poetul scria, în retragerea sa din Mircești, șirul minunatelor sale pastele, ajunge un portret, amintirea Veneției, o vorbă „Steluță“, pentruca din trecutul îndepărtat să apară figura Niniței sale și ca să se strecoare discret în versul poetului:

Apoi a mea privire prin casă rătăcindă
Cu jale se oprește pe un oraș tăcut,
Veneția, regină ce 'n marea se ogîndă,
Făr' a vedea pe frunte-i splendoare din trecut.

O lacrimă...

Apoi închipuirea își strânge-a sa aripă;
Tablourile toate se șterg, dispar încet,
Și mi' de suveniră mă 'ncunjură 'nt'r'o clipă
În fața unui tainic și dragălaș portret.

Atunci inima-mi sboară la raiul vieții mele,
La timpul mult ferice în care-am suferit...
(Serile la Mircești, din 1867).

E Ileana Cosinzeana! în cosiță floarea-i cântă...
Până 'n ziuă stau pe gânduri și la ea privesc uimit,
Că mi-aduce viu aminte de-o minune ce-am iubit!
(La gura sobei.)

Acum junia-i dusă
În sân la Dumnezeu!
Steluța mea-i apusă
Din orizontul meu!

(Marea Mediterană, din 1867).

¹⁾ D-l N. Apostolescu (L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine, Paris, 1909, pag. 306) a arătat asemănarea ce există între acest vers și următorul vers din Musset:

Vois-tu comme tout dort? Que ce silence est doux!
Dieu n'a dans l'univers laissé vivre que nous.

Avem însă și altă poezie care ne arată mai limpede cât de sfinte erau pentru poet amintirile pentru Ninița lui.

Precum vom vedea, ceva mai târziu, Alecsandri a iubit pe Mărgărita. Într'o poezie care poartă ca titlu numele acesta, el invită

iubită locurile scumpe amintirii sale. Mai târziu însă, după câțiva ani, când văpaia dragostei lui pentru Mărgărita se stinsese, printr'o pioasă aducere aminte față de Elena, reproducând poezia în volum, el suprimă aceste patru versuri!

Theodorescu-Sion: Peisagiu din Balcic.

pe iubita sa, doritoare ca și el de călătorii, s'o plimbe prin lume:

Vrei să ai pe Bostor aurit seraiu,
Unde să guști vesel farmecul din raiu?
Vrei într'o gondolă dulce legănată
De cântări duiioase să fii îngănată?

Constantinopolea și Veneția — aceste două orașe fuseseră odinioară cuibul fericirii lui. Prins în mrejele noiei iubiri, el uită un moment pe cea veche și ar vrea să revadă cu noua

ele sunt dedicate ei. Chiar și legenda despre „Linda Raia“, fiica ultimului sultan maur din Granada, a cărei umbră apare noaptea în Curtea Leilor, îi amintește pe Mărgărita și poetul scrie următoarea strofă, destul de banală de altfel:

Numai tu, o Mărgărită
Mult iubită,
Prin un dulce sărutat
Mi-ai aduce-o încântare
Și mai mare
Decât cea ce-am gustat.

În edițiile de mai târziu însă, poetul șterge strofa aceasta, menită odinioară să fie cetite de Mărgărita, dar care nu cadrează de loc cu restul poeziei. Faptul acesta ne dovedește încă odată că în Alecsandri eră mai puternică critica de artist, decât farmecul amintirii acestei iubiri. Avem chiar în novela „Mărgărita“ o mărturisire prețioasă în privința aceasta, acolo unde despre tânărul Alexis, eroul ei, ce spune că după despărțire: „Tristețea lui nu ținū mult, căci el se mângăia cu ideea de a fi unul din pionirii civilizației în patria lui, misiunea nobilă și visată de fiecare tânăr de pe timpul acela“ (pag. 92, ed. Chendi).

Astfel de confesiuni aflăm și în novela sa „Dridri“, care a apărut la 1873 în Revista contemporană și care eră contemplată ca „roman original“, rămas însă neisprăvit. Un Englez, care voește să se însoare cu Dridri îi zice acesteia: „Vali¹⁾ e dus din Paris și negreșit pierdut pentru d-ta... El este chemat a jucă un rol oarecare în patria lui, a prinde rădăcină în ea, a se însură poate... dar, a se însură, căci e tânăr și prin urmare supus la furtunile vieței“ (ibid. 173).

De sigur că dragostea cu o actriță din Paris, chiar când ea e iubirea sinceră a doi oameni tineri, nu trage prea mult în cumpănă în cazuri normale, și astfel de amururi din tinereță se termină de obicei prin despărțire și uitare. Dar e vrednic de relevat faptul că Alecsandri și în iubirea lui eră „normal“, că nu eră din rândul pasionaților care să se lase răpiți a comite ceea ce în

limbajul burghezilor se numește „o prostie“, să se uite pe sine; o dragoste din tinerețe nu-l urmărește o vieță întreagă și nici nu însemnează măcar o epocă decizivă în dezvoltarea lui de artist. Preocupațiile pentru rolul important ce voia să-l joace la întoar-

Theodorescu-Sion: Privire spre Caraghiol-Giami.

cerea sa în țară sunt mai puternice decât crizele sufletești pricinuite de despărțirea sa de Dridri și de Mărgărita; omul Alecsandri apare în scurtă vreme lecuit de ranele unei dragoste ce trebuia să se isprăvească sau ale unei iubiri care nu i-a fost dat s'o guste.

Dar, precum am spus, nici pentru poetul Alecsandri n'a rămas mult de pe urma acestor iubiri, deși în amintirea de poet crizele sufletești de obicei se perpetuează și reapar

¹⁾ V. Alecsandri.

adesea cu o intensitate mai mare decât în momentele trăite, adăogându-li-se durerile facerii, chinul dulce al căutării formei spre a fi comunicate omenimei.

Când jurnalele vestesc, în anul 1851, moartea actriței parisiene Dridri, stinsă în floarea tinereții, amintirile poetului despre ea:

Ca și flori în poarta vieții
Bat la porțile gândirii,
Toate cu intrare 'n lume
Cer veșmintele vorbirii...

Atunci Alecsandri scrie poezia sa Dridri, din care nu se desface însă nici o notă de intimitate sufletească; mai mult decât atâta, în mintea sa se îngheabă planul de a scrie un roman, în care avea să arete rolul indirect pe care sburdalnica actriță l-a avut... pentru redeşeptarea României, ea, care nu cerea dela viață decât iubire, care dadea lumii sfatul:

Vieța-i trecătoare
Dragostea-i un soare
Care luminează calea scurtei vieți,
Mergeți dar ca mine
Ca fruntea 'n lumină
Voi ce treceți plaiul dulcii tinereți...

Singură iubirea față de Elena a fost adâncă la Alecsandri, singură ea a fost o iubire care în viața omului și a artistului nu se uită decât sub pleoapa sicriului, — dragostea pentru Dridri și Mărgărita a fost trecătoare, iar urma ce-a lăsat-o în viața artistică a poetului a fost: două subiecte de romane.

Vorbele Englezului din fragmentul de roman intitulat „Dridri“, citate mai sus, erau adevărate. Alecsandri s'a întors în țară, unde a jucat un rol important în viața publică și s'a însurat, ca orice om ce știe că spre a desvoltă o activitate mare și neabătută prin intrigi amoroase, omul trebuie să-și asigure liniștea vieții casnice. Precum ne dovedesc scrisorile către soția sa Paulina, Alecsandri, a fost un soț devotat și s'a simțit fericit că în căsnicia sa a aflat mulțumirea unui șir necurmat de zile tihnite și fără griji.

*

Ne mai rămâne, spre a completa această schiță repede a rolului pe care l-a avut iubirea în viața de poet a lui Alecsandri, să vedem cum apare ea în scrierile lui din urmă. Materialul ni-l va da cele două drame ale

sale în versuri, „Fântâna Blanduziei“ și „Ovidiu“. Căci Alecsandri a fost poet liric și în dramele sale. Dacă nota subiectivă ce se degajază din ele poate constitui un defect din punct de vedere al compoziției artistice, ea e de cele mai multe ori neprețuită pentru cercetătorul literar. Acesta nu are misiunea de a privi o operă de artă numai din perspectiva regulilor aristotelice, el nu are rolul unui recensent teatral, care, după premieră aleargă acasă ca să scrie recensia pentru jurnalul ce va apărea a doua zi, ci misiunea lui e a pătrunde în intențiunile și în gândurile ascunse ale poetului și a considera scrierea din urmă în legătură cu întreaga lui evoluțiune de scriitor.

Astfel vom înțelege adesea de ce unii scriitori simt nevoia uneori de a strecură note subiective chiar în astfel de opere care trebuie să fie curățite de orice lirism. Ca un exemplu clasic în această privință poate fi citat Ibsen, cel mai obiectiv poate dintre marii scriitori de drame ai lumii. Obiectivitatea sa mergea atât de departe, încât el nu numai că își ascunde cu totul pasiunile și sbuciumările sale, ne lăsând să se zărească în dramele ce le-a scris nici o urmă din viața sa sufletească, dar ocolea orice contact direct cu publicul. Abia la bătrânețe, după ce opera sa eră împlinită, după ce clădise oamenilor acele căsuțe prin care credea că-i va putea fericii, — abia atunci începe constructorul lor — Solness — să vorbească și despre sine. De astădată el își clădește sieși un palat cu turnuri amețitor de înalte: Ibsen, neprovocat, vine să se spovedească lumii și să-i spună, precum e deprins, adevărul întreg despre sine, ca om, despre tot ce omul a trebuit să omoare în sine, pentru ca artistul să poată trăi. Asupra acestei teme mai revine odată, în ultima sa dramă: „Când morții vor învia“, în care viața de om jertfită artistului își cere drepturile sale și apare ca o răsbunătoare cumplită. Bătrânul Ibsen, pe pragul morții, își mărturisește regretele că el, spre a fi marele poet, a ucis pe omul Ibsen, care și el avea drept la viață.

Într'o situație asemănătoare îl aflăm pe Alecsandri la anul 1882, scriind „Fântâna Blanduziei“, în fața problemei: ce se întâmplă dacă poetul bătrân, e atins, ca om,

de o undă de iubire ce-l cere întreg? Date fiind temperamentele celor doi artiști, Ibsen se va lăsa dus de tinerețea pierdută, va urcă cu Hilda Wangel schelele până în vârful turnului celui mai înalt, de unde știe că va trebui să cadă, el va plecă de mână cu iubirea desprețuită odinioară, în noapte și în vijelie, pe vârful munților prăpăstioși. Alecsandri, dimpotrivă, dă lui Horațiu îndrăgostit de-o sclavă, gândurile sale descriind lupta lui sufletească, sau mai bine zis lupta între sentiment și rațiune:

Ah! sunt un om în luptă cu sine, care tace,
Și-ar vrea, n'ar vrea să facă ce-i nevoit a face.
Dar nu mai pot învinge simțirea ce m'a 'nvins...
Iubesc... *de-a mea iubire sunt însu-mi eu surprins*
Și sufăr! Eu Horațiu...

Eu ce acum ajuns-am pe culmea de pe care
Tot omul cată 'n urmă c'o lungă suspinare,
Resimt un foc în sânu-mi, mai splendid, mai curat
Ca soarele 'n apusu-i măreț, inflăcărât,
Și văd în orizonturi o lume încă vie
De dulci simțiri înalte, necunoscute mie...

(Actul III, sc. VII.)

Învingătoare va rămâne însă rațiunea și Horațiu jertfește iubirea pentru... manuscrisul unei poeme.

Preocupațiile de scriitor sunt și de astădată mai puternice decât sentimentul iubirii.

*

După ce la 1884 se publicase drama sa din urmă, „Ovidiu“, poetul mai revine odată asupra ei și intercalează, între actul III și IV un act nou. Acesta e cel mai prețios în dramă, căci abia în el Iulia se ridică la înălțimea unei eroine tragice, când urmează glasul sângelui și sfidând opinia publică, închină Venerii cupa plină, ea, fata de împărat, în societatea curtezanelor. Dar aici ni se dă întâia oară și imaginea completă a lui Ovidiu. Dacă acest poet n'a fost un erou tragic și dacă eră greșit din capul locului a voi să-l prezinți astfel, totuș în sufletul lui există o pasiune mare, care, scoasă în relief, putea deveni sâmburele unui poem dramatic. Este iubirea lui de dragoste, este sclăvia lui desăvârșită față de acest sentiment pe care însuși îl ridică la scopul vieții sale, singurul care face traiul vrednic de trăit. De aceea abia acest act completează imaginea eroului și orgia din seara din urmă, știind că la sfârșitul ei stă

mâna pedepsitoare, limpezește și motivează faptele sale, răpirea Corinei și amăgirea Iuliei. Îi suntem recunoscători poetului mai ales pentru admirabilele versuri în care Ovidiu își face profesia de credință:

Voi râdeți? Râsul vostru e râs de comedie
Toți voi sunteți, ca mine, supuși femeii, sclavi,
Dar faceți ca fricoșii ce vreau să pară bravi.
Eu le iubesc pe toate, și-aș vrea pe toate ele
Să le confund într'una, să fie toate-a mele!
Pân' la sfârșitul lumii lungind al vieții fir,
Aș vrea, câte s'or naște, cu drag să le admir;
Căci eu iubesc în ele acea divinitate
Ce vieța ne-o urzește cu zile încântate
Și leagă faptul vieții cu-apusul ei măhnit
Prin lanț în înflorire de-amor fără sfârșit...

Dar! Tot ce altor oameni le pare un defect
În ochii mei lucește plăcut, vioiu, perfect;
De-i mică, nu e mică, ci astfel nimerită,
Cât poate să încapă în inima-i răpită.
E 'naltă? Văd pe lunu cu mersul măiestos
Chemându-mi adorarea prin chipul ei frumos.
E gingașă? În minte-mi ea-i gingaș comparată
Cu trestia mlădie de zefiri legănată.
E brună? Vălul nopții pe fruntea sa 'ntins
Ascunde 'nflăcărarea amorului nestins.
E blondă? Coama-i lungă în vânt falfăitoare
Măiestru se împletește cu razele de soare.
E simplă? Un ce tainic mă face să doresc
Natura-i adormită în brațe-mi s'o trezesc.
E vie? Mă 'nviază; isteafă? Imi promite
Un drag și scump tezaur de zile 'nveselite.
Și astfel eu, Ovidiu, neprețuind nimic
Mai sus decât femeia, mă 'nchin la ea și zic:
Mai dulce-i râsularea din buzele copilei,
Decât amorul nopții sorbit de faptul zilei!
Ferice dar de omul setos de sărutări
Ce soarbe frăgezimea verginei răsufării!
Ferice de acela ce 'n farmecul ei crede,
Și raiu, Dumnezeire, în ea numai le vede,
Căci soarele undește lumina 'n ochii ei
Și de n'ar fi 'n lume n'am crede 'n Dumnezei.

(Actul IV, sc. V.)

Cine e în stare a scrie astfel de versuri — poate cele mai frumoase din câte au răsarit de pe urma romantismului în literatura noastră — ne-am închipui că poate să considere iubirea ca o pasiune atât de puternică, încât să formeze sâmburele abstract al unei tragedii. Dar, precum îl cunoaștem pe Alecsandri, el eră înainte de toate preocupat de ambițiile sale de scriitor. Iar ambiția lui eră să ne dea o descripție a vieții romane, pe care n'o cunoștea în deajuns, să ne zugrăvească pe pontificii venali ai epocii de de-

cadență, să facă din personagiul clevetitor pe Clevetius¹⁾, să arete schimbările în psihologia plebei, etc. Pentru Alecsandri, soarta tristă ce a avut-o un poet de talia lui Ovidiu, exilat departe de țara sa, eră în sine un eveniment „tragic“, iar împrejurarea că surghiunul fusese la Tomi, în Dobrogea română, eră un motiv spre a face din Ovidiu eroul unei drame românești.

¹⁾ Care-i un fel de Clevetici latinizat (cf. „Cle-
veticus, prin gură-ți bârfește 'n veci minciuna!“
Actul II, sc. V.)

Frumoasele versuri ce le-am citat nu trebuie deci să ne facă a crede că ele sunt izvorite dintr'un suflet, pentru care iubirea a fost o pasiune adâncă, ci de sunt mai mult o dovadă de verva tinerească pe care acest poet mare a conservat-o până la adânci bătrânețe. Iubirea a fost de cele mai multe ori pentru poetul Alecsandri un subiect de poezie; o singură dată în viață ea a fost mai mult decât atât, izvorul însuși al poeziei, atunci când iubiă pe Elena, pe când eră în lume el singur și cu ea.

Sextil Pușcariu.

Cântări basarabene.

Căminul.

— Pe aria imnului englez. —

O tu al patriei chiag	În cel mai aprig toi
Dulce și veșnic drag,	Al vieții crunt răboiu,
Tainic cămin,	Duios cămin,
Cine n'a suspinat	Tu ne ești veșnic steag
Gândul când i-a sburat	Falnic și-atât de drag
Spre-al tău cuib alintat,	Pe-al nostru drum pribeag.
O sfânt cămin!	O sfânt cămin!
Lin ca un vis de Maiu	Cine nu te-a gustat
Ești al prunciei raiu,	Nu-i om cu-adevărat, —
O drag cămin!	O blând cămin!
Tu, farmec nevăzut	Dar cin' te-a rătăcit
Tu, care ne-ai crescut	Stă mut și părăsit
Să fim al țării scut,	Ca un altar trăsniț, —
O sfânt cămin!	O sfânt cămin!

O tu, al vieții rost
La furtuni adăpost,
Dulce cămin!
Tu al proniei har
Tu sufletesc nectar
Atât de scump și rar,
O sfânt cămin!

Sergiu V. Cujbă.

Părinte și fiu.

Odată cu vânturile reci, șuerătoare ale toamnei sosiă în Luncușoara, de un șir de ani, un ascuțitor de cuțite și de foarfeci. Cum se iviă din zarea cenușie pe drumul țerii ce intră în Luncușoara dinspre răsărit, împingându-și mașina pe roate, eră o arătare ciudată, un fel de sperietoare nedeslușită, pe lângă care se ținea un fel de cățeluș. Dar cu cât se apropiă de sat roata cu cureaua se deslușia tot mai bine, și cățelușul se adevieră a fi un băiețaș ca de doisprezece ani. Meșterul, cu capul plecat înainte, nu se putea zări nici acum bine în urma atelierului său. Câteodată pravul rece și greu de pe drum eră ridicat în nori deși, murdari, de unde repezi ale vântului de miazănoapte. Atunci atelier, meșter și băiețaș, dispăreau în vârtejurile surii, spre marea părere de rău a copiilor din capul satului, cari de mult urmăreau arătarea de pe drumul țerii. Dar când vârtejul se potolia, când pravul recădea repede, ei începeau să chiue de bucurie, nu se înșelaseră, eră „ăl cu roata”. Inimulele le băteau ca niște ciocănașe și ei alergau înaintea musafirului.

De când se abătea și prin Luncușoara nime nu-și aduce aminte ca meșterul să fi intrat vreedată în sat pe vreme ploioasă, pe tină. Sosiă cu regularitate în zile de secetă. Cum se nimeriă așa, de pe unde veniă, încătrău mergeă din Luncușoara, nime nu știă, cu aceasta nime nu-și bătea capul. Băieții îl întâmpinau cu alai în capul satului din sus, și tot cu alai îl petreceau în capul satului din jos, când meșterul, isprăvindu-și lucrul în Luncușoara, plecă mai departe.

De prin curți, de pe la porțițe, svâcniau tot mai mulți copii, săltau, pocniau din degete de bucurie, alergând spre mașina străinului, strigând: „Ăl cu roata!” „A venit ăl cu roata”. În preajma cărțeitorului atelier se linișteau însă ca prin farmec, priviau cu uimire, cu lăcomie mașina, îndesându-se în pâlcuri tot mai dese în jurul celor doi străini. Nici unul nu mai aveă de grije unde calcă; se împiedeau, cădeau în praf, se ridicau repede, cercând să se îndese cât mai adânc

în mulțime, să poată vedeă mai bine mașina. Pe cei doi călători îi învredniciau de puțină atențiune, dar și străinii păreau că nici nu văd pe copiii din jurul lor. Și meșter și băiat înaintau încet, cu privirile fixe, făcând impresia unor mărhoage, cari vin din prea mari depărtări, cu prea mare povară. Praful drumurilor le albiseră ghetele lățite, diformate, scâlciate; praful se bătū în pantalonii lor uzați și cărpiți, făcându-i să poarte ciorapii surii până la genunchi. Aceeaș pulbere, în strat mai subțire, mai fin, dădeă aceeaș culoare vestei și paltonului. Meșterul eră un bărbat mijlociu de stat, trunchios, cu grumazii scurți și groși, cu obrajii largi, buhăiți, de un roșu negriu. Fruntea i se ascundeă vecinic sub pălăria soioasă. Mustața-i eră rară și tristă, trăgând mereu a oală, iar în barbă-i erau implantate vreo zece fire de păr aspru, roșcat. Din când în când neamțul adună ceva în gură, apoi, print'r'un plescăit pe care nu-l puteă imită nici unul dintre copii, scuiță în sus, departe peste capetele băieților. În astfel de clipe băieții își luau ochii dela mașină și urmăreau chipul acesta minunat de-a scuiță.

Băiețașul eră slab și deșirat, dar mai ales eră foarte palid. El făceă pași largi ca toți nenorociții; după pas ar fi părut un om mare și umbletul lui contrastă dureros cu trupul puținel și prăpădit. Uneori gloata de copii se îndesă în el gata să-l răstoarne. Atunci micul drumeț întorceă spre ei niște ochi cenușii, niște priviri mirate, cari păreau că vin din adâncuri reci și pustii. Nu le ziceă nimic, ci, întorcându-și capul, înălță puțin din umărul stâng.

În răstimpuri vântul învăluia pe drumeți și pe însoțitorii cu nori de pulbere, copiii își infundau pumnii în ochi, cei mai mici începeau să scâncească, numai cei doi străini nu făceau nici o mișcare de apărare ori de neplăcere. Atăta numai că, după potolirea vârtejului, meșterul înieptă peste capetele copiilor mai multe gloante ca de obicei.

De pe la porțițe, cu cât înaintă în sat, veniau mereu copii să se alătore cetei ce-

Theodorescu-Sion: Stânci pe coasta de argint.

lorlalți; unii dintre ei aduceau un cuțit ruginit, o custură, o pereche de foarfeci; alții, văzându-i se rupeau din gloată și alergau acasă s'aducă și ei, și dacă părinții se împotriveau, fiindcă trebuia și un ban de cuțit și doi de-o pereche de foarfeci, ei ieșiau plângând la porțițe. Plâneau aci cu sughițuri până ce gloata de pe uliță dispărea la vreo cotitură. Atunci își agereau piciorușele să-i ajungă.

Tot mai dese erau strigătele pe uliți: „ăl cu roata“, „a venit ăl cu roata“, „iar a venit neamțul“. Femei deschideau porțițele, o fereastră, și priveau după neamț și drăcavenia lui, bărbații își căutau prin puiucele meselor briciul și-l scoteau cu multă grijă cercându-l dacă mai taie „firul de păr“. Înfricați de larma de pe uliță pe care n'o pricepeau, câinii lătrau prin curți, urlau; vântul de miazănoapte le ducea, pe aripele aspre, până în depărtări schelălăitului.

Astfel pe când ajungea neamțul la birtul, înaintea căruia își stabiliă, în fiecare an, atelierul, satul întreg știa despre sosirea lui. Băiatul rămânea în paza mașinei, iar meșterul intră în birt. Pentru ca să se înțeleagă, în chipul acesta, cei doi nu-și spuneau o singură vorbă, nici nu se priviau. În desăvârșită muțenie, părea că-i conduce instinctul pe amândoi, ori mai de grabă o putere mare, afară de ei, care a statorit de mult purtarea fiecăruia din cei doi.

Afară gloata de copii incunjură cu totul atelierul; unii se apropiară atât de mult de mașină încât o puteau atinge cu mâna. Și în ochii acestora și într'ai tuturor ardea dorința de-a o atinge, de-a pune roata în mișcare, dar nici unul nu cuteză, se temeau nu de băiat ci de neamț, care, prin fereasta birtului privia cu niște ochi tulpuri, roșiți, mulțimea.

Vântul spulberă prin văzduh cele din urmă frunze arse, îngălbenite; șueră prin ramurile despoiate ale celor doi fagi de lângă birt și cei mai mici din gloată își suflau în pumni, în vreme ce roșata le dispărea din obraji. Ca măgarii printre oi, răsăria și ici și colo, prin mulțimea copiilor flăcăiandri, cari, sugându-și țigara, priviau fix la mașină. Încet-încet se alăturară la ceată bărbați, femeii în mână c'o pereche de foarfeci, cu cuțițe ori un briciu.

Trecea de obicei un ceas dela fixarea atelierului până ieșea meșterul din crăsmă. Din gloata copiilor nici unul nu se îndură să se depărteze până ce nu se sătură privind mașina în funcțiune. Ei aruncau priviri întrebătoare spre crăsmă, bărbații, femeile își pierdeau răbdarea așteptând pe meșter.

„Măi, că sătos e, Neamțul dracului!“ zicea vreun bărbat.

„Și pe băiat îl lasă să degere. Vai de maica lui!“ ziceau femeile miloase.

„Să fie al lui copilul?

— Dar al cui?

— Poate e numai un ucenic.

— Nu, e al bețivului ăsta.

Toți meșterii sunt bețivi.“

Și, bărbați și femei, priveau cu durere la copilul, care stătea nemișcat lângă mașină. Eră de-o paloare verzie și ochii lui, măriți par'că, priveau fix în pământ. El singur nu se impacienta de zăbava Neamțului. Din când în când își ridică puțin umărul stâng.

După un ceas Neamțul ieșea din birt; într-o mână aducea o sticlură cu rachiu și o bucată de pâne, cu cealaltă își diregea mustața rară. Obrajii lui erau mai tineri acum, mai plini, radiau roșafă. Fără un cuvânt, întindea băiatului mâncarea și beutura. Băiatul sorbiă beutura sguindu-se, din câteva înghițituri, apoi mușcând din pâne, se adună ghem lângă mașină, descuiă o lădiță, luă o traistă și plecă prin sat s'adune cuțite și foarfeci pentru ascuțit.

Meșterul puneă cureaua, învârtia șurubul micului rezervor deasupra pietrii de tocolă, luă cuțitul, care i se îmbia mai întâi, și piciorul drept i se puneă în mișcare.

Până se înnoptă roata drăcavenii se învârtia mereu, întreruptă numai de micile pauze, în cari Neamțul încasă plata pentru o bucată și luă alta în mână. La parale nu se uită; de pe partea lui oamenii ar fi putut să-i deie tot bani vechi, neumblători. Cum îl simția în palmă îl lăsă să alunece în buzunarul pantolonului. Dar examină cu atât mai minuțios custurile ce i se aduceau spre reparare. Într'adevăr că erau custuri! Cuțitele de pe sate, tăind mai mult în ceapă, în curechiu, în castraveți și ardei, nu mai aveau nici o strălucire, numai tăișul mai lumină puțin, încolo întunerec, rugină, strat împietrit din mazăga alimentelor pe cari le spințecase. Erău foarfeci mari pentru tunsul oilor,

Theodorescu-Sion: Privire spre casa albastră (Balcic).

din fier foarte prost, cu tăișurile late ca la paloșe; din grăsimea generațiilor de oi pe cari le-au ușurat de povara lănei, ele prinseseră un strat gros și unsuros. Erău briciuri știrbe pe trei-patru locuri, preperate cu pete negre, din neamul acelora cari „rad de pomană“. Meșterul le luă, le priviă de aproape, cu băgare de seamă, și adeseori aruncă cu mânie vreun obiect.

„Eu nu prostu lu Dumitale“ ziceă el, începând să ascută altă custură.

„Măi-măi!“ făceă Românul căutându-și marfa. După ce-o ridică, după ce se mai uitau și alții la ea, zicându-i „ce-ai mai umblat și cu asta?“ se auziă glasul aceluiaș Român, c'am rușinat acum:

„De, credeam că se mai poate scoate ceva!“

Tocola sfărâia împrăștiind mii de stropi, fini ca de negură. În răstimpuri, tot legă-

nându-se pe piciorul drept, Neamțul ridică cuțitul, îi aruncă o privire repede, îl ștergea de pantalon ori de brațul stâng, și metalul aruncă apoi străluciri palide în lumina soarelui cu dinți. După un ceas de muncă pe mâneca paltonului și pe pantalon se așeză în strat condensat murdăria, care svântându-se îndată, lumină ca niște fețe metalice.

Gloata de copii priviă mirată, în toată vremea asta, la minunile mașinei și ale Neamțului, chiuiau de bucurie când vedeau latrea strălucitoare a unui cuțit. Dinții le clănțăneau de frigul care-i pătrundeă și mai tare în nemișcarea lor. Nici unuia nu-i trecea prin gând să meargă acasă, și cu toate că degerau, erau mereu veseli.

Dar spre seară se vedeă, când de ici când de colo, câte-o femeie cu joarda în mână, și după un răstimp de căutare cu ochii, se auzeau tot mai dese vorbele:

„Uite-l, bala de el! Să-mi vii acasă, fireai... cu Neamțul tău cu tot. Nu vezi c'ai degerat?“

Cei mai isteți se făceau că n'aud, ori pornind să iese, se afundau mai tare în mulțime. Totuș, cu cât se înseră, erau tot mai dese plânsetele și gloata se tot răria.

Băiatul meșterului, ori ucenicul ce-i va fi fost, se întorcea de prin sat odată cu înserarea, și totdeauna cu puțină ispravă. Oamenii nu-și dădeau bucuroși sculele pe mână străină; chiar pe cele ce nu mai plăteau trei parale, le plăcea să le aducă singuri. Omul cel mic aduceă însă tot marfă mai bună, deși puțină, dela popa, dela dascăl, dela casarma de jandarmi.

Când sfinția soarele, Neamțul se inhămă la atelier și-l ducea sub un șopron în curtea birtului. Intră apoi cu băiatul în birt, își porunceă rachiu și de mâncare. El mănca cu lăcomie, dar copilul abia atingeă pâinea și slănina. Căldura din casă îl moleșia, îi umpleă vinele cu apă caldă, pleoapele îi cădeau mereu.

„Culcă-te“, îi ziceă Neamțul.

Și numai la cuvântul acesta băiatul își ridică privirile spre meșter: priviri pline de recunoștință, de fericire, de intimitate par'că. Numai din intimitatea acestei priviri s'ar fi putut crede că meșterul e tatăl său. Se re-

trăgea într'un unghet, se lăsă pe podele și adormiă.

Rămas singur, Neamțul începeă un chef cu rachiu, care nu se sfârșia decât dimineața, când cădeă sub masă, beat mort. Vorbiă singur, râdeă, își cântă, c'un glas aspru, cântecelul lui străine, voiă mereu să pupe pe crășmar, care se feriă de el cu scârbă. Când birtașul îl făcea să aștepte mai mult, meșterul îl chemă în discursuri nesfârșite, plângeă, luă poziții de militar, își ducea furios mâna la sabia închipuită. La răgnetele lui băiatul sărea uneori speriat spre a recădea din nou într'un somn adânc și greu.

Ziua a doua eră la fel.

În ziua a treia aveă de lucru în Luncușoara numai până la prânz. În ziua a treia părea mai nenorocit băiatul de lângă el, și aveă pentru ce. Meșterul simțindu-și lucrul pe sfârșite și buzunarul gol, — căci bea mai mult decât câștigă, priviă furios la copil, îi strigă cuvinte aspre în limba lui neînțeleasă și pentrucă nu-i dădea la timp un cuțit, îl izbiă fără milă cu pumnul în piept.

Micul om nu plângeă, numai ochii lui se rostogoleau în orbite întunecați și grei.

În urmă, după ce se certă cu birtașul, porniă inhămat la atelier.

Băiatul îl urmă cu capul frânt în piept. Gloata de copii răscoleă praful în urma drăcaveniei Neamțului. La câteva aruncături de băț din capul satului din jos, gloata se opriă, se întorceă tăcută.

Cea mai mare senzație de peste an, în Luncușoara, trecuse.

Un șir de ani așteptau Luncușorenii acest eveniment, care se repețiă cu o regularitate uimitoare.

Dar într-o toamnă Neamțul nu se mai ivi inhămat la atelierul lui; zadarnic îl așteptară copiii în cete dese, în toate zilele secetoase de toamnă. Trei ani în șir oamenii fură nevoiți să-și ascută custurile numai pe pietrile ce le aveau la ușa tinzii. Briciurile trebuiau să se mulțumească cu o curea săpunită sau cu cine și ce cute făcătoare de minuni.

În toamna anului al patrulea, pe când nime nu se mai gândea la Neamț, iată că Luncușorenii se treziră cu mașina lui înaintea birtului. Pe unde venise? De unde picase? Nime

nu știă, căci nime nu-l mai așteptă. Atelierul nu eră păzit de nime acum. Băiatul nu se vedeă nicăiri. Dar, lângă acelaș geam de fe-reastă unde obicinuiă să bea Neamțul, gloata de copii, cari nu întârziară să se adune, ză-riră o față arsă de soare, bătută de vânturi. Veniră bărbați și femei, cari spuseră numai decât adevărul:

„E alt Neamț!“.

Dar mașina eră aceeaș. Eră mai învechită, mai hodorogită, dar pe pânțele ei, care-i

„le, ie, is ficior a lui. Asta mașina me acum. — Și unde e dumnealui, domnul de mai înainte?“ întrebă cineva din mulțime.

„Ala mort“, răspunse străinul.

„Și unde a murit?“ întrebă altul.

Neamțul ridică mâna și arată o direcție.

„Ala beat la iarnă, ieșit și culcat la șură. Zis: prea calt în cas. Și 'nghețat. Ala mort!“ zise el apucându-se din nou de lucru. Dar după un scurt răstimp de muncă se opri, și zise:

Theodorescu-Sion: Încărcarea mahunului (Balcic).

serviă de dulap, eră zugrăvit acelaș cocoș cu ciocul de vultur. Mulți așteptau acum, cu cuțite, cu foarfeci, să iese meșterul.

Dar Neamțul de acum se lăsă mai mult așteptat decât cel dintăiu. Când ieși, oamenii văzură, clătînându-se pe picioare un tânăr lung cât o prăjină, deșirat, cu obrajii supti. El se apropiă de atelier surizând cu mulțumire. După ce puse cureaua, după ce luă în mână cel dintăiu cuțit, privindu-l își înălță puțin umărul stâng.

„E feciorul Neamțului“, zise o muiere.

„Vai de mine! Dar cum să fi crescut așa de mare.“

Se încinse o discuție, care devenind tot mai aprinsă, ajunse până la urechile Neamțului. El se opri din lucru, privi cu un surăs șters la ceice discutau și zise:

„Tată la mine, da nu dat nici un ban. Acum mașina a meu. Fac io bani, și beu la ei. Io pot să bei mai mult ca el.“ Zicând acestea rânji din dinții stricați, și-și începū munca.

Gloata de băieți eră cu-ochii ațintiți spre roata ce se învârtiă. Dar bărbații și femeile se întristară. O durere ciudată, neînțeleasă, îi cuprinsese privind spre pribeagul ce se oprise pe-o zi două la ei în sat.

„le, zise Neamțul, oprindu-se iar, io nu beut, nu plăcut rachiu. Acum place.“

Apoi până seara munci în tăcere.

A treia zi pe la amiazi plecă, ca și tatăl său, cu gloata de copii după el în drumul lui de pribegie, plecă să moară și el înghețat în vreo șură ca și bătrânul, într'un sat pe care n'a mai fi nime să-l arete, cu o tăietură de braț, în aer.

Cântecul Jianului.

— Auzit în com. Studina-Romanați, nu departe de leagănul lui Iancu Jianu. —

I.

Frunză verde ș'un lipan,
N'ați auzit d'un Jian,
D'un Jian, de un oltean,
Care umblă prin păduri,
Cu șaisprezece panduri,
Cu ghebe și cu poturi,
Găitani cu cusături,
Cu pistoale înarmați,
Cu puști pline, încărcați?

II.

— Frunză verde trei gutui,
Iancule de unde vii?
— Dela târg de peste Jii,¹⁾
— Iancule ce-ai târguit?
— Când ai câtă mai nimic:
O traistă de praf mărunț,
Cu v'o cinci ocă de plumb,
Să duc la băeți în Crâng.
Căci băeții-s făr' de minte,
Prăpădesc la gloanțe multe
Pune praful cu mâna,
Sburături cu strachina
Ca să 'mpuște potera.

III.

Foaie verde siminoc,
O 'mbongi²⁾ Iancu la Olt.
Dar Oltul e turburat,
Așa vine, revărsat,
Cu bușteni amestecat
Și cu spumă închegat!
Dar podarii s'a 'mbătat
Podurile le-a legat,
Și în poduri s'au culcat.
Supărat Iancu-a strigat:
— Măi bădiță, măi podar,

Trage podul să trec Oltul,
Că te prăpădesc cu totul.
Trage podu mai d'a drept,
Nu mă face să aștept,
Că-ți reped un glonț în piept
Și te culc, ori te deștept. —
Trage podu mai la vale
Că-ți reped un glonț în șale.
Dar podarii 'ntârziă,
Poterii voind să-l dea.
Dar Jianu 'nțelegând,
Dete drept prin Olt, zicând:
— Decât să mă rog de prost
Pân'o da podul la rost,
Fi-voiu voinic, cum am fost,
Și v'oi trece l'adăpost. —
Decât o pară la pod,
Mai bine cu murgu 'not;
Că mi-e murgul cam nerod
Trece pe Olt ca pe pod.
De oi stă ca să plătesc,
Să mă plec, să mă smeresc,
La toți să mă căciulesc,
La ce naiba haiducesc?
Haideți murguleț, haideți,
Te silește murguleț.
Nu-ți mai face părul creț,
Hai la Slatina 'n județ. —

IV.

Oltul dacă îl treceă,
Cam așa Iancu cântă:
— Verde frunză mărăcine,
Nu-ș ci-au ciocoi cu mine
Când mă văd cu flinta 'n spate?
Fuge calea jumătate.
Eu le spun că nu e plină
Dar ciocoi fug de mine,
Eu le spun că este goală
Dar ciocoi fug să moară. —

D. Dănulescu.

¹⁾ Iancu venia din târgu Jiilor; eră pe malul Oltului spre Slatina,

²⁾ Porni.

Un învățat bucovinean în Ardeal: Dr. Iancu Nistor.

La cursurile „Asociațiunii” din acest an pentru prima oară a venit în mijlocul nostru un bucovinean, ca să ne spună istoria suferințelor poporului român din Bucovina, cu care altădată aveam strânse legături politice și culturale.

Bucovineanul care a venit la noi trebuie să fie cunoscut mai de aproape, fiindcă cunoscându-l îl vom putea aprecia și iubi. De aceea ne-am hotărât să-i facem o scurtă schiță a vieții și activității lui, dându-i și portretul.

D-l Dr. Iancu I. Nistor e fiul gospodarului fruntaș Ilie Nistor din Vicovul de sus. S'a născut în 16 August 1876. A învățat mai întâiu în școala primară din satul său natal, apoi în Rădăuți, unde a făcut și liceul; după terminarea acestuia a urmat cursuri din specialitate: geografia și istoria la facultatea filozofică din Cernăuți. În timpul studiilor sale universitare a pășit întâiașdată în public ca președinte al societ. stud. „Junimea” din Cernăuți, conducându-o cu destoinicie și pricepere. Luând licența în istorie și geografie a fost mai întâiu profesor suplinitor la liceul de stat din Cernăuți, trecând apoi ca profesor definitiv la liceul din Suceava, pentru a se întoarce apoi după scurt timp la Cernăuți, la școala reală, unde a fost aplicat ca profesor definitiv până la numirea din urmă.

După luarea licenței a început, să se ocupe mai intensiv cu istoria, și mai ales cu specialitatea sa: istoria Europei răsăritene, plecând mai întâiu la Viena, pentru a lucra acolo în seminariile vestite, mai ales a profesorului Iireček. La începutul anului 1908 ia doctoratul în filozofie la universitatea din Viena. Urmează apoi cursurile la diferiți pro-

fesori în München, Lipsca, Berlin și apoi în București la profesorii D. Onciul, Bogdan și Iorga. În timpul acesta adună cu sârguință în arhivele orașelor, unde a stat, material pentru scrierile sale științifice. În anul 1911 apare prima sa lucrare mai întinsă „Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien”, în care

stabilește pe baza unui material bogat, însoțit de un aparat critic foarte minuțios pretențiunile Moldovei asupra Pocuției. Lucrarea aceasta îi stabilește faima, îl pune în rândul istoricilor de seamă. În anul următor apare un nou volum din pana sa: „Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. u. XVI. Jahrhundert”. Această lucrare, care tratează un domeniu până acum aproape cu totul neglijat în istoria noastră, îi deschide porțile universității din Viena. Pe baza ei și în urma unui concurs strălucit d-l Nistor e admis în anul 1911 de colegiul profesorilor ca do-

cent privat pentru istoria Europei răsăritene. În acelaș an Academia Română, aprețiând după merit valoarea scrierilor sale, îl alege membru corespondent al ei și în sesiunea generală din anul acesta îi premiază opera amintită.

În semestrul de iarnă 1911/12 d-l Nistor își începù cursurile sale la universitatea din Viena. Membrii coloniei române din Viena, tineri și bătrâni, se adunau în fiecare Sâmbătă, să-l asculte pe tânărul docent, care de pe catedra celei dintâiu universități din Austria expunea în icoane luminoase „Istoria principatelor dunărene în secolul al XIV și XV-lea”. La Cernăuți a făcut următoarele cursuri: „Istoria Românilor în 4 semestre consecutive”, apoi „Introducere în

istoria sudestoeuropeană", „Istoria țărilor balcanice în evul mediu“, „Constituția și administrația principatelor“, și „Istoria economică a principatelor române“. Cursuri pentru popularizare: „Istoria României moderne și Istoria Bulgarilor.

Acum de curând au mai apărut două lucrări însemnate din pana d-lui Nistor ș. a.: „Das moldauische Zollwesen im 15. und 16. Jahrhundert“, publicată în cea mai de seamă revistă din Germania (G. Schmoller's Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche) și „Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16. Jahrhunderts“, editată de „Societatea pentru cultura și literatura română“ în Bucovina“.

Pe lângă aceste lucrări mari d-l Nistor a mai scris un șir de articole interesante în revista „Junimea Literară“ din Cernăuți, pe care o editează împreună cu d-l George Tofan.

Critici competenți, ca d-nii lireček, I. Bogdan, Iorga, Xenopol, Kaindl, V. Pârvan ș. a. au relevat valoarea lor incontestabilă. O caracterizare concisă a lucrărilor d-lui Nistor ne dă d-l V. Pârvan în recenziunea cărții: „Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien“ în următoarele cuvinte: „...exceletă informație, unită cu o judecată sănătoasă, cu o perspicacitate remarcabilă și mai ales cu o liniște obiectivă, care dă și înșaf forme sale literare o înfățișare aleasă și simpatică...“¹⁾

¹⁾ Iată lista scrierilor d-lui Dr. Iancu I. Nistor.

a) Studii:

Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien, im Archiv für österreichische Geschichte. 101. Band, I. Hälfte, Wien 1910. (Aceasta scriere s'a tipărit și separat în volum).

Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. u. XVI. Jahrhundert. Gotha 1911.

Das moldauische Zollwesen im 15. und 16. Jahrhundert, in „G. Schmoller's Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche“, Band XXXVI., 1. Leipzig 1912.

Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16. Jahrhunderts, Czernowitz 1912.

Zur Geschichte des Schulwesens in der Bukowina, im XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Oberrealschule in Czernowitz, Cernăuți 1912.

Zur moldauisch-pokutischen Grenzfrage, im Jahrbuch des Bukowinaer Landesmuseums, 16. Jahr-

D-l Dr. Iancu Nistor a luat parte activă la toate acțiunile culturale, fiind pretutindeni între cei dintâi, cari ajută cu fapta realizarea progresului. În multe și odioasele certe politice ale fraților noștri din Bucovina n'a fost amestecat. Dânsul a apucat pe altă cale, pe cea dreaptă și sănătoasă. A făcut o politică culturală, căutând să trezească dragostea față de cultura românească și deșteptând conștiința națională. În vederea acestui scop a ținut mai multe conferințe în diferite centre din Bucovina, propagând pretutindeni direcția nouă în politica bucovineană, la care, în timpul din urmă, aderează tot mai mulți inși.

În Sibiiu a fost așteptat cu un deosebit interes. Și putem spune că impresia ce a lăsat-o asupra tuturor a întrecut toate așteptările.

D-l Dr. Iancu Nistor, ca orice intelectual, care își petrece zilele și nopțile în cercetări și care vrea să-și aibă partea sa și în îndrumarea vieții ce-l înconjură, e un temperament impulsiv. Gesturile nervoase și vorba apăsată se potrivesc așa de bine cu trăsăturile românești, pline de energie ale feței sale. La conferință nu eră numai savantul, care vorbea, ci și omul idealist care apăra cu convingere și cu căldură o credință. Glasul lui vibră de căteori amintează de aspirațiunile îndreptățite ale neamului nostru și trezește în sufletele ascultătorilor echouri ce răsună adânc și cari nu dispar fără de urmă.

Venind la Sibiiu, credem că a făcut începutul unor legături trainice între noi și bugang 1908. Das polit. Parteiwesen bei den Rumänen. Freiburg (sub tipar).

b) Articole:

Moldova înainte de întemeierea principatelor în „Junimea Literară“ din Cernăuți, an. I., pg. 13 și 23; Antartica al șeptelea continent, „J. L.“ I. pg. 40; Dragoș și Bogdan, „J. L.“ I. pg. 53; Ștefan cel Mare, „J. L.“ I. pg. 98; Ioaniță (1197—1207), „J. L.“ I. pg. 177; Dr. George Popovici, „J. L.“ II., pg. 129; Spicuri geografice, „J. L.“ II. pg. 27 și 43; Participarea Românilor la lupta dela Kroissenbrunn (1260) „J. L.“ II. pg. 38; Putna, „J. L.“ II. pg. 190; Rutenisarea Bucovinei (Cernăuți); Aniversarea Unirii (Cernăuți); Legăturile cu Ardealul (Cernăuți); Din istoria Humorului (Gurahumorului). Ideia latinității în istoria română, „J. L.“ III, pg. 74, 100, 110, 126; Un modest prinos de venerare, „J. L.“ IV. pg. 161; Dimitrie Onciul, „J. L.“ V. pg. 135; Dr. Vasile Găina, „J. L.“ IV. pg. 234; La aniversarea Unirii Principatelor, „J. L.“ VI.

covineni. Noi dela această revistă am îmbră-
 țat și până acum pe scriitorii bucovineni
 și ne vom da toată silința să-i primim cu
 drag în căminul nostru.

Mai la vale dăm un resumat al conferinței
 d-lui Dr. Iancu Nistor.

Răsboiul ruso-turc (1768—1774) luă pentru
 Turcia o întorsătură foarte primejdioasă.
 Atunci Sultanul, îngrozit de succesele Rușilor,
 recurse la mijlocirea Austriei, oferindu-i drept
 despăgubire pentru osteneala ei, Oltenia,
 care fusese pe vremuri austriacă. În vederea
 acestei lărgiri a fruntăriilor sale Austria mij-
 loci pacea între Ruși și Turci, care se și
 încheiă la 1774. Pentru mijlocirea acestei
 păci Austria ceru Turcilor în schimbul Ol-
 teniei promise partea de sus a Moldovei,
 care umplea unghiul între noua frontieră a
 Galiției dobândită de curând dela Poloni, și
 cea veche a Maramureșului și a Transilvaniei.
 Prin stăruințele diplomației austriace Poarta
 otomană se învoi să cedeze pe cale pacinică
 acest petec de pământ moldovenesc, care
 în puterea convențiunii dela Palamutca din
 2 Iulie 1776 urmă să fie încorporat definitiv
 Împărăției Austriei sub numele de Bucov-
 vina. Așa se numiau în limba veche a cro-
 nicarilor bogatele păduri de fag, cari împo-
 dobiau pe vremuri acest prea frumos colț
 de pământ românesc.

Pe vremea ocupării, Bucovina adăposteă
 pe o suprafață de 10.000 km² o populațiune
 de vreo 75.000 suflete. Curând însă populația
 țării spori în mod foarte considerabil, ur-
 cându-se la un număr îndoi și întrei. Dară
 sporul acesta nu s'a făcut numai pe seama

Românilor, populația oborigenă a acestei țări
 și purtătoare vechilor tradiții istorice și cul-
 turale. La sporul acesta a contribuit în mă-
 sură foarte largă elementul rutenian din
 Galiția și Podolia învecinată. În tojul veci-
 nicilor tulburări din Polonia muncitorii ruteni
 părăsiră moșiile nobililor poloni pentru a se
 furișă peste hotar în Moldova, unde condi-
 țiunile de traiu erau cu mult mai ușoare. În
 Galiția și Podolia țărani erau ținuți la
 52—156 zile de clacă, pe când țărani din
 Moldova datoriau boierilor și mănăstirilor, pe
 ale căror moșii erau așezați, numai 12 zile
 de clacă, cei dela hotar chiar numai 6 zile.
 Astfel se umplură satele românești dintre
 Nistru și Prut cu fugari ruteni, cari cu vremea
 absorbiră pe găzduitorii lor români. Primind
 vecinic succurs din Galiția, Rutenii cuceriră
 un sat după altul în dauna Românilor, cari
 dela 1786 încoace nu mai primiră nici un
 succurs etnic din Moldova și de peste munți
 din Ardeal și Maramureș. Până atunci însă
 Transilvănenii dădură un contingent foarte
 puternic, sporind rândurile conaționalilor lor
 din Moldova și Bucovina. Un izvod dela
 1779 ne arată coloniști transilvăneni în 52 sate
 din sudul Bucovinei. Aceștia se așezară
 acolo în cursul veacului al 18-lea și erau
 originari din Transilvania, Maramureș și
 Banat. Numele proprii ca: Nimigean, Arge-
 lean, Logigan, Maierean, Bârgăuan, Moroșan,
 Ungurean, Arădan, Bălgrădean, Bocșan, Ga-
 lațan, Cailean, Târnovean etc. etc., arată lă-
 murit originea transilvăneană a purtătorilor
 lor. Mulți veniau în grupuri mari cu preotul,
 învățătorul și primarul lor. Dacă emigrările

pg. 23; Hotarul Sепенicului spre Pocuția, „J. L.” VI.
 pg. 57; Un îspisoc dela Grigore II. Ghica, „J. L.” VI.
 pg. 109; Legăturile de comerț cu Bistrița, „J. L.” VII.
 pg. 67; În pragul unei serbări culturale, „J. L.” IX.
 pg. 4; Basarabia, „J. L.” IX. pg. 104; Cuza Vodă, „J. L.”
 IX. pg. 123. Arta noastră populară, „J. L.” I. pg. 187;
 Macedo-Românii, „J. L.” IX. pg. 210. Rostul național al
 bisericii noastre, „J. L.” X. pg. 4. Lupta noastră pentru
 limbă, „J. L.” X. pg. 56. Pacea dela București, pg. 165.

Obiectul geografiei „Școala” din Cernăuți an. I.
 pg. 16; Istoria Bucovinei în școalele noastre secundare
 „Șc.” pg. 120. În jurul ortografiei „Șc.” pg. 207.
 Iarăș chestia ortografiei „Șc.” anul II. pg. 216. Din
 trecutul școalelor noastre „Șc.” an III. pg. 225.

Rotul Românilor bucovineni în mișcarea comercială
 actuală. Calendarul „Ligei culturale” 1911.

c) Recenzii:

Dr. Emil Fischer, Die Herkunft der Rumänen, „J. L.”
 I. pg. 94; Rutenizarea Bucovinei, „J. L.” I. pg. 172;
 V. Pârvan, Alexandrel-Vodă și Bogdan, „J. L.” I.
 pg. 173; N. Iorga, Istoria Românilor în chipuri și icoane,
 „J. L.” III. pg. 196; N. Iorga, Geschichte des rumäni-
 schen Volkes, „J. L.” III. pg. 57; Aurel C. Popovici,
 Die vereinigten Staaten von Grossösterreich, „J. L.”
 IV. pg. 87; N. Iorga, Istoria bisericii române, „J. L.”
 VI. pg. 120; Em. Grigorovitz, Dicționarul geografic
 al Bucovinei, „J. L.” VII. pg. 31, ș. m. a. I. Bogdan,
 Documentele lui Stefan cel Mare și Zeitschrift für
 osteuropäische Geschichte, IV. 2. G. Müller, Die ur-
 sprüngl. Rechtslage der Rumänen in Siebenbürgen in
 Mitteilungen des Instituts für öster. Geschichtsforschung
 (sub presă).

din Transilvania continuară numai până la 1786, pe când cele din Galiția continuă până în ziua de azi. Libertatea de recrutare ademeni pe Ruteni și mai mult de a se așeza în Bucovina, astfel că azi numărul lor a sporit la 305.101 suflete, ceace face aproape 38 la sută din întreaga populație a țării. În scurgerea celor 140 de ani dela încorporare încoace numărul Rutenilor a sporit dela 14.112 la 305.101, pe când cel al Românilor dela 100.000 numai la 273.254 suflete. Dela

rămase 63 ani împliniți (1786—1849). Restimpul acesta ni se prezintă ca cel mai trist și mai întunecos din trecutul Bucovinei. Atunci s'a înstrăinat vechiul caracter românesc al țării și s'a nimicuit sistematic totul ce mai aducea aminte de vechea cultură și de vechile așezăminte moldovenești. Biserica română fû stânjenită în desvoltarea ei, ave-rea-i cheltuită pentru scopuri străine; porțile i se deschise larg pentru Rutenii veniți din Galiția. Școalele puține câte erau se înstrăi-

nară de înalta lor menire și aujunseră un instrument de convertire la legea catolică. Boerescul urmă să fie înasprit, comerțul stagnă pe toată linia, fiindcă se închise frontiera cătră Moldova. Marfa principală de import eră rachiul din Ucraina care curgea șiroae în țară, otrăvind sufletele Indigenilor și aducându-i la sapă de lemn. Țara eră administrată de funcționari străini, cari nu cunoșteau nici limba nici năcazurile popoului băștinaș. Asuprirea și sărăcia își dădură mâna pentru a mână pe Români pe calea pribegiei. Ei se furișară cu sutele peste cordon în Moldova, unde brațele de muncă erau căutate și condițiunile de traiu cu mult mai îndemânatic.

D. Florian: Portul Galați.

ocupare încoace s'au mai așezat în țară: Ovrei (102.919), Nemți (65.932), Poloni (36.210), Maghiari (10.391), Cechi (1005), Sloveni (81) și Italieni (36). Așa ni se prezintă Bucovina sub raport etnografic.

În anii dintâi (1774—1786) Bucovina a stat sub administrație militară. Aceasta a fost fără îndoială cea mai bună și mai conștiincioasă din câte a avut Bucovina cândva. Pe vremea aceea s'a așezat temelia organizațiunii politice, bisericești și școlare a țării. Din nenorocire pentru Români împăratul Iosif II. decretă la 1786 ca Bucovina să fie alipită Galiției, formând o circumscripție administrativă a acestei provincii polono-rutene. Independența aceasta de Galiția, țara fagilor,

În locul lor năvăliră Rutenii deprinși la cele mai strașnice impilări din partea șleahței polone, cuprinzând pământul Românilor emigrați și impunând cu sprijinul stăpânirii limba lor celor rămași în țară. În scurgerea acestor șase decenii Bucovina din țară românească ce eră deveni o țară poliglotă. Înstrăinarea elementului românesc făcea progrese îngrozitoare și dacă aceste stări de lucruri mai dăinuiau încă câțava vreme, neamul românesc din fosta parte a Moldovei azi ar aparține istoriei.

Întâmplările anului 1848 găsiră răsunset și în Bucovina, gazeta fraților Hurmuzachi trezi conștiința națională și simțul de solidaritate cu Românii de peste munți. Ideia aceasta

de solidaritate o găsim cuprinsă și în programul politic al marelui Șaguna. Eră vorba de dobândirea autonomiei naționale pe seama tuturor Românilor din împărăție. În toiu acestor năzuinți urmă proclamarea constituției din 4 Martie 1849 care curmă solidaritatea de interese între Bucoveneni și Transilvăneni. În temeiul acestei constituțiuni octroate Bucovina urmă să fie deslipită de Galiția și ridicată la rangul unei provincii de coroană autonomă cu titlul de ducat, iar împăratul

prilej de-a se întâlni. Dar și acolo abiă dela 1898 încoace delegații români au îndrăznit să accentueze solidaritatea noastră națională.

După dobândirea autonomiei fruntașii bucovineni lungă vreme făceau politică autonomistă și centralistă. Unii se rezimau pe Poloni, alții pe Germani până ce se uniră în partidul conservator boieresc, care cărmui țara până la 1891. Din rândurile acestui partid pe la 1870 baronul Alecu Petrino ajunse chiar ministru de agricultură, primul și până azi

D. Florian: Balcic-geamia.

luă titlul de: duce al Bucovinei. La 1861 Bucovina primi și o dietă provincială cu facultatea de-a controlă administrația țării și cu dreptul de-a legiferă. Ca provincie de coroană autonomă Bucovina primi și o marcă specială: un cap de bour cu trei stele împrejur. Dintre cei 63 deputați dietali 23 sunt Români. În parlamentul din Viena Bucovina trimite 14 deputați, între care 5 Români. Dela dobândirea autonomiei (1849) dar mai ales dela introducerea sistemului dualist (1867) se sparse solidaritatea de interese politice dintre Bucoveneni și Transilvăneni. Rămaseră numai Delegațiunile ca singura instituție politică în care deputații Românilor de dincoace și de dincolo de munți mai aveau

ultimul ministru român în Austria. Conservatorii profesau doctrina bucovinismului, care tindea la înstrăinarea noastră de felul particular de a fi, de a gândi și de-a simți, pentru a ne contopi mai lesne cu celelalte neamuri din țară într'o corcitură bucovineană cu limba de conversație germană. După spiritul acestei nenorocite doctrine Românii de pe acest petec de pământ românesc nu erau liberi să trăiască și să se manifeste ca Români, ci ca Bucoveneni cari se înțeleg între ei nemțește. „Majestät, wir sind deutsch erzogen“ (Majestate, noi suntem crescuți nemțește) replică repausatul „fruntaș bucovinean“ baronul Nicu Mustaza regelui Carol, când acesta îl avorbî românește

pe peronul gării dela Cernăuți. Împotriva acestei doctrine se ridică generația cea tânără, ieșită în mare parte din rândurile poporului, propunându-și vederile sale în „Revista Politică” dela Suceava și apoi „Gazeta Bucovinei”. Propaganda națională pe deoparte și neînțelegerile conservatorilor cu guvernorul Pace, pe de altă parte îi îndemnară pe aceștia să se împace cu naționaliștii și să-și însușească programul politic al acestora. La 7 Martie 1892 se ținu la Cernăuți o mare adunare națională care confirmând împăcarea făcută proclamă „solidaritatea tuturor Românilor din Bucovina în cele politice, naționale și culturale.” Abia din acel moment politica Românilor din Bucovina urmă să fie așezată pe temelie națională. Direcția nouă găsi expresie deamănă în „Gazeta Bucovinei” și jurnalul „Patria”. La 1900 se sparse rândurile „Partidului național unitar”. Desbinarea aceasta eră binevenită pentru „democrați” cari la 1902 apar pe orizontul politic al Românilor din Bucovina. În luptă contra democraților se uniră din nou conservatorii cu naționaliștii. Lupta aceasta între naționaliști, sprijiniți de „Vieța Nouă” și între democrați, reprezentați prin „Foaița Poporului” continuă și azi în Bucovina spre marea pagubă a neamului românesc.

Pe vremea ocupării Bucovina nu aveă o organizație bisericească unitară. Partea sudică a țării eră supusă în cele bisericești mitropoliei din Iași, pe când partea nordică din noua provincie austriacă făcea parte din episcopia Rădăuților, care cuprindea și o bună parte din județele Dorohoiu și Botoșani rămasă dincolo de cordon în Moldova. La stăruințele administrației militare s'a purces la arondarea diecezei, care s'a și făcut pe calea înțelegerii pacinice între mitropolitul Iașilor și între episcopul Rădăuților. Acesta renunță la drepturile sale pastorale dincolo de cordon, iar mitropolitul Moldovei la ale sale dincoace de cordon. Pe calea schimbului acestuia Dosofteiu Herescul ajunse stăpân duhovnicesc asupra Bucovinei întregi, mutându-și totodată și reședința dela Rădăuți la Cernăuți, noua capitală a Bucovinei. Desfăcându-se și de legăturile ierarhice cu Iașii și

Constantinopolul, dânsul luă titlul de „episcop exempt al Bucovinei”, până ce în puterea diplomei împărătești dela 5 Iulie 1783 noua dieceză bucovineană urmă să fie subordonată în cele dogmatice și spirituale mitropolitului sârbesc dela Carloviț, în care subordinație ierarhică eparhia bucovineană rămase până la 1873.

Legătura cu Carlovițul n'a adus binecuvântare asupra diecezei bucovinene. În urma ei s'au deschis slavismului larg porțile în biserica română. Mitropolitul Putnic se grăbi să trimită bătrânului Dosofteiu coadjutori sârbi: Ghedeon Njchitici, Ioan Földvary, Gherasim Adamovici și în sfârșit pe Daniil Vlachovici, care și ajunse urmașul lui Dosofteiu pe scaunul episcopal. De numele lui Dosofteiu sunt legate mari reforme în dieceză. Pe vremea sa s'au desființat mănăstirile din Bucovina, rămânând numai trei, adecă Putna, Sucevița și Dragomirna. Moșiile întinse ale acestor mănăstiri precum și cele ale episcopiei intrară sub administrația statului sub numele de „Fondul religios greco-oriental al Bucovinei”. Împrejurarea că fondul acesta s'a numit „greco-oriental” și nu „românesc” după cum eră de fapt, a fost fatală pentru Români, fiindcă Rutenii greco-catolici din Galiția, așezându-se în Bucovina au îmbrățișat legea ortodoxă pentru a beneficia de bogățiile fondului. Astfel trag străinii folos din fondul religios numai pentru motivul că și ei sunt greco-orientali. Pe vremea lui Dosofteiu s'a alcătuit și „Regulamentul diecezan” care a rămas până azi în vigoare.

Urmașul lui Dosofteiu a fost Daniil Vlachovici. El a fost un bun slujbaş împărătesc, a rămas însă străin de aspirațiunile turmei sale. Lui îi urmă Isaia Baloșescul, iar acestuia Eugenie Hacman, care a zădărnicit ca dieceza bucovineană să fie subordonată mitropoliei dela Sibiu, precum eră planul marelui și prevăzătorului Andreiu Șaguna. Episcopul Eugenie a exoperat autochefalia bisericii bucovinene. La 1873 eparhia Bucovinei se desfăcū de Carloviț urmând să fie ridicată la rangul de arhiepiscopie, căreia i se subordonară episcopiile sârbești din Dalmația. Eugenie însă n'ajunse să fie in-

stalat ca „Arhiepiscop și Mitropolit al Bucovinei și Dalmației“, fiindcă murise încă înainte de terminul hotărît pentru această solemnitate. Titlul acesta îl primiră numai urmașii săi: Teofil Bendella, Teoctist Blajevici, Salveslin Morariu-Andrievici, Arcadie Ciupercovici și actualul arhipăstor Excelența Sa Dr. Vladimir V. de Repta.

De dragul Rutenilor dela Hacman încoace în biserica bucovineană s'a accentuat pururea ortodoxismul în dauna românismului. Urmarea fatală a acestei proceduri greșite a fost, că Ruteniî dobândind tot mai larg teren în biserica românească năzuiesc azi chiar la conducerea ei. Obținând 3 posturi de consilieri sau asesori consistoriali ei astă toamnă au reușit chiar să ridice pe unul din rândurile lor la demnitatea de vicar general, cu nădejde de succesiune. Năvala Rutenilor în biserica bucovineană face progrese îngrozitoare. Pentru a-i pune stavilă Româniî cer despărțirea diecezei pe temeiul catastrului național. Ruteniî cer despărțire teritorială, la care Româniî nu pot consimți niciodată.

Pentru creșterea clerului înființată încă de pe vremea Moldovei la Putna o academie teologică condusă de eruditul arhimandrit Vartolomeiu Măzăreanu. După ocupare academia aceasta se desființată activându-se în locul ei o școală clericală la Suceava, care se mută mai apoi la Cernăuți. Isaia Balșescu lărgi această școală într'un institut teologic, care la 1875 s'a prefăcut într'o facultate teologică, unică în felul ei în Austro-Ungaria.

*

La încorporare se găseau în Bucovina școale moldovenești la Suceava, Rădăuți, Putna, Cernăuți și Câmpulung, dintre care numai cea dela Cernăuți și Suceava cu mici modificări există până azi. Pe lângă acestea se deschiseră școale normale nemțești; pentru conducerea acestora se chemară învățători din Transilvania. Veniră doi Sași din Sibiu Anton de Marki și Franz Joseph Thallinger, cari pretindeau a ști românește. Pe vremea administrației militare se mai deschiseră încă câteva școale triviale și anume pe bază utracvistă. În locul vechiului bucran moldoveneșc se introduseră manuale nouă româno-

germane, întocmite de Ioan Budoî-Deleanu. Curând însă școalele din Bucovina ajunseră sub epitropia consistorului catolic din Lemberg; noua autoritate școlară trimetea învățători străini în țară, cari nu știau românește și purcedeau cu cea mai mare strictetă față de copiii români. Deatunci datează averșiunea țaranilor români contra școalei. Legea școlară dela 1869 decretă obligativitatea învățământului primar în Bucovina. Deatunci numărul școalelor primare a crescut an de an, astfel că azi nu se găsește în Bucovina nici o singură comună fără școală. Instrucția se face în limba română, deprinderea limbei germane este însă obligătoare pentru toate școalele. Pentru minoritățile române din comunele mixte Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina întreține școale particulare românești. Personalul didactic primește creșterea sa la școala normală dela Cernăuți, care până mai deunăzi eră nemțească. Acum există și o secțiune românească.

Prima școală secundară în Bucovina s'a înființată la 1808, e gimnaziul prim de stat dela Cernăuți. Patruzeci de ani de rândul la acest institut nu s'a rostit nici un cuvânt românesc. Abiă la 1849 s'a creat o catedră pentru limba română, a cărei titular a fost neuitatul Aron Pumnul din Cuculata. După Budoî-Deleanu Aron Pumnul a fost al doilea meritos autor de cărți didactice românești în Bucovina. La 1861 s'a deschis un gimnaziu utracvist la Suceava, căruia îi urmară cele dela Cernăuți (1898), dela Câmpulung (1907) și dela Rădăuți (1910). La Câmpulung există o școală de meserii română, care cultivă vechiul mobilier românesc. La universitatea din Cernăuți există o catedră pentru limba și literatura română și alta pentru istoria română. Catedra pentru dreptul penal dela facultatea juridică este ocupată de un Român.

*

Ocupația principală a țaranilor români din Bucovina este prășila vitelor și lucrarea pământului. Împroprietăria țaranilor s'a făcut la 1848. În urma veciniceî parcelări a proprietăților rurale pământurile s'au strâmtat și desvoltarea firească ar fi ca cei lipsiți de pământ să îmbrățișeze meseria și negoțul.

Aceste bănoase îndeletniciri sunt însă stăpânite de străini, astfel că Românii începători nu mai pot birui concurența străină și pentru aceea ei preferă să emigreze la America. Centrala băncilor sătești a bancrotat pentru că creditul ei a fost angajat la întreprinderi particulare. Unirea și bunăînțelegerea între conducători și eliminarea politiceii de partid din vieța economică ar fi singurile căi, pe cari Românii bucovineni ar putea ajunge la o stare economică mai bună.

*

Românii din Bucovina sunt cea mai mică frântură de neam din Austria. Prietinie sinceră, bazată pe comunitate de interese, ei

nu pot legă cu nici un popor străin din Austria, afară doar de Italiieni, cu ajutorul cărora s'a și înjghebat „Uniunea Latină” din parlamentul din Viena. Așa fiind nu rămâne alt mijloc pentru ei de a-și putea apăra cu succes existența națională, decât întorcându-se la politica profesată de Șaguna și Hurmuzaceștii și căutând razim la cele 4 milioane de connaționali din Transilvania și Ungaria.

Conferința a făcut cea mai bună impresie. Conferențiarul a fost aplaudat și sărbătorit cu cea mai sinceră dragoste. Dorim să-l vedem, împreună cu alți tovarăși bucovineni, cât mai des în mijlocul nostru.

Pagini străine.

J.-H. Rosney.

Acest pseudonim literar, celebru în Franța, aparține fraților Joseph-Henri și Justin Boex, născuți la Bruxelles la 1856 și 1859. Ca să fim drepti, trebuie să adăugăm că dintre acești doi colaboratori cel mai vestit este Joseph-Henri Boex, căci el este creierul care creiază și stilistul sobru și energic care a scris atâtea cărți de o frumusețe incontestabilă. J.-H. Rosney se bucură în Franța de un renume de romancier fără de păreche și de nuvelist minunat.

Îngăduiască-mi-se să vorbesc de acești frați colaboratori numai la singular, după pseudonimul lor. Romancier realist, J.-H. Rosney a fost unul din semănătorii faimosului protest în contra lui Emile Zola, în epoca în care marele naturalist a scris oribilul său roman *La Terre*. Scriitorii realiști cari treceau de adepți ai săi, și dintre cari cel mai cunoscut era J.-H. Rosney, au găsit cu multă dreptate că Zola a trecut de limitele permise în artă, îngrămădind în *La Terre* detaliile cele mai disgustătoare și cele mai îndepărtate de adevăr. De aceea au protestat în mod public, declarând că o rup definitiv cu ilustrul lor șef. Ceeace nu i-a împiedecat de a rămâne veșnic realiști, adecă nește scriitori ale căror opere nu decurg decât din observația directă a naturii și din respectarea cea mai strictă a adevărului omenes.

Și frații Rosney sunt de fapt, nu din școala lui Emile Zola, ci din aceea a lui Guy de Maupassant. Ei își au însă calitățile și originalitatea lor proprie, care nu dătesc nimic marelui autor al lui *Bel-Ami*. Fără îndoială că J.-H. Rosney, cu toate că frământați de probleme mai complicate poate decât Maupassant, nu au reușit să atingă culmile de frumusețe pe cari le-a atins acesta din urmă. Personalitatea lui Maupassant este cu mult mai scânteietoare decât cea a fraților Boex; și probitatea lui artistică nu s'a desmințit niciodată, în vreme că aceea a lui J.-H. Rosney a cedat de mai multeori, sacrificată modelor literare ale zilei. Defectul fraților Rosney a fost mai ales în acești din urmă ani oportunitatea.

Ei au însă marele merit de a păstra întotdeauna calitățile de invenție, de compoziție și de stil cari le-au câștigat fotoliul dela Academia Goncourt, unde J.-H. Rosney este considerat ca membrul cel mai de seamă după Octave Mirbeau. Frații Boex au scris cărți numeroase și, spre lauda lor, în majoritate excelente. Unele romane ale lor ca *L'Impériense Bonté*, *Marthe Baraquin* sunt vestite în Franța. Ca nuveliști, cei doi Rosney nu sunt egalati decât de foarte puțini scriitori. — Și cred că admirabila povestire de mai jos le va câștiga simpatia cefitorilor acestei reviste.

Fugitiva.

I.

Mă numesc Pierre Laverand și sunt un personaj ridicol, mult mai ridicol decât s'ar părea la întâia vedere. Îi făc pe copii să rădă și pe bărbați să zâmbească, dar specia-

litatea mea este de a fi un grotesc pentru femei. Aș încercă în zadar să vă explic aceasta, căci nu m'ați înțelege. Nu înțeleg nici eu însu-mi: e un dar al firei... e un geniu! Ajunge ca o tânără persoană să-mi placă pentru a-mi accentua aspectul meu comic. În cazul însă

de mă îndrăgostesc de vreuna, sunt în stare să descreșesc până și fruntea unui bătrân „maître d'hotel”, și când voesc să-mi spun c'o iubesc, mai întâi nu găesc cuvinte, și apoi fac o mutră așa de caraghioasă, încât duidia râde toată vieața ei ori de câte ori își aduce aminte de mine.

Cu aceste avantagii, cariera mea amoroasă a fost scurtă. Nu împlinisem încă douăzeci și cinci de ani, și îmi și luasem rămas bun dela iubire, dela însurătoare; când vreo persoană drăguță se apropiă de mine, o porneam pe-aici încolo fără să mă uit înapoi. Cum s'ar zice, mă resemnasem, și duceam o vieață mai mult de fată bătrână, decât de holtei... Căci sunt un duios — băgat-ați de seamă că majoritatea oamenilor ridicoli sunt niște duioși? — sunt unul din acei bărbați iubitori meniți prin firea lor a se consacra fericirii unei femei și aceleia a număroși copii. Dar în sufletul meu sufeream și eram tocmai pe cale de a contracta o boală la ficat, când Helena Mireville îmi pică din cer.

Ea îmi pică din cer leșinând la porțița parcului meu. Nu veți afla povestea ei; ar fi prea lungă. E destul să vă spun că eră orfană și, firește, fără nici un ban, ceea ce eră culmea dorințelor mele. Eră, pe vremea aceea, o fată slabă și serioasă, nu prea drăguță, dar cu niște ochi extraordinari, cu niște ochi din altă planetă...

Ah! ochii ei! Nu voi uită niciodată clipa când, sculându-se din leșin, ea deschise pleoapele. Îmi părû atunci că ceva foarte nou se petrecea în univers. Un altul, îmi închipuiesc că ar fi văzut pur și simplu niște frumoși ochi cenușii; eu însă am crezut că văd nu știu ce lucire magică, o lumină altfel decât lumina, și o frumusețe altfel decât frumusețea. De fapt, nu este dar o vrajă puterea care ne împinge să alegem o ființă printre atâtea alte ființe? Nu există oare pentru mulți dintre noi niște ochi și un chip cari nu sunt din lumea celorlalte chipuri și a celorlalți ochi? De îndată ce Elena mă privi, am simțit că eram din nou prins în antica cursă, în care buna maică natura îi place să ne strivească de veacuri și de veacuri. Acea mică orfană izgonită din casa ei de cătră portărei, și care eră să moară de foame în mijlocul drumului,

fû din momentul acela stăpână pe faptele și pe averea mea. Dar ea nu află niciodată acest lucru: de data aceasta știui să-mi ascund iubirea, dându-mi un aer de protector solid și părintesc.

II.

Câțiva ani se scurseră aproape în fericiri. Ca toate ființele tinere, Elena îmi primia binefacerile.

Creștea binișor, și fiecare an adăugă o grație nouă ființei sale. Nu voiam să-mi văd iubirea; îmi amorțeam dorințele cu o răbdare și cu o energie de mucenic. Îmi ajungea s'o am lângă mine pentru a nu fi nenorocit — și numai ideia de-a o pierde vreodată mă aruncă în crize de groază. Cât despre ea, îmi purtă de sigur o dragoste fiiască. Bucuria care străluceă pe chipul ei inocent, nepăsarea ei, interesul pe care i-l însirau micile evenimente ale vieții noastre comune, erau tot atâtea mărturii sigure ale inimii ei liniștite.

Acum doi ani însă, căzû în melancolie. Observai în ea acel aer visător, acele tresăriri, acele absențe de atențiune urmate de vioiciuni brusce, precum și acele alternative de veselie și de tristeță cari anunță furtunile sufletesti. Eram foarte neliniștit. Priveam cu băgare de seamă în jurul meu, de teamă ca vreun nechemat să nu-mi răpească scumpa pe neprevăzute, și cum eram, vai! gelos, și prin urmare meschin, îmi bănuiam până și slugile. Nu putui să descopăr nimic, și sfârșii prin a-mi explica aceste simptome printr'o criză a vârstei... Mai mult ea oricând alungam din mine orice speranță, mai mult ca oricând îngrămădeam pietri peste amorul meu. Ipo-crizia paternității mele atingeă perfecțiunea: îmi jucam rolul cu un firesc care ar fi înșelat pe cele mai intuitive și mai viclene femei, și buna mea Elena nu eră nici intuitivă, nici vicleană.

Cu toate acestea îmi dam seama, că într'o zi sau într'alta inima protejatei mele va vorbi și că voi fi nevoit să primesc legea naturală și socială. Mai întâiu, gândul acesta mă umplu de groază și de desperare. Dar omul se obișnuiește cu orice, chiar cu supliciu; el s'ar obișnui cred a i se arde tălpile picioarelor și a i se smulge unghiile îi fiecare zi, dacă chinurile acestea s'ar putea reinnoi

la infinit fără a-i compromite vieța. Mă obișnuii așadar cu ideea, că o voiu mărită cândva pe Elena, și sfârșii chiar prin a-mi spune că, deoarece lucrul tot va avea loc într'o zi sau într'alta, ar fi mai bine să înlesnesc eu însu-mi acest grozav eveniment. Cel puțin așa, nu voiu lăsa să se apropie de Elena decât pe acei tineri a căror dragoste voiu ști s'o câștig și s'o păstrez. În cazul acesta o voiu putea revedea când voiu voi sau poate voiu reuși să-i rețin pe în-surăței în casa mea. Plin de aceste gânduri începui să-i cercetez pe toți holteii din canton. Printre ei, un tânăr mai ales îmi câștigă simpatia, care în curând fù împărtășită. Lucien Valrêve eră un flăcău înalt și timid, cam tăcut, nu tocmai inteligent, cinstit, leal, făcut mai mult pentru iubirile sigure și liniștite, decât pentru cele arzătoare. Îl atrăsei, preschimbai înclinarea noastră reciprocă în prietenie, încurajai dragostea cam moale, dar sinceră, care nășteă în inima lui pentru Elena. În sfârșit veni ziua când, fără a fi spus un singur cuvânt tinerei fete, el îmi mărturisi, că o iubiă punându-și în mine toate speranțele lui. Îi făgăduii că-i voiu pleda cauza; eram sincer și hotărît. Dar ce ură se ridică în sufletul meu după ce bietul băiat mă părăsi, ce hidoasă și neagră fù gelozia, care mă împietri pentru mai multe ceasuri în fața frumosului cer de primăvară pe care norii ca niște cuiburi albe, ca niște spirale argintii, ca niște fulgi imaculați pluteau și se împrăștiau sub veselul suflu al reînvierei! Ah! cât de murdară și de urită îmi părea vieța, și cât regretam de a mă fi născut. Cu toate acestea hotărîrea mea nu șovăi. Înțelegeam că dacă aș fi șovăit în clipele acelea, mi-aș fi pregătit în curând durerile cele mai groaznice... Trimisei să o chema pe Elena. Ea veni. Aruncaî o căutătură lungă, aș spune o privire de agonie pe ochii ei în care se condensă pentru mine lumina lumii, pe gura ei cam mărișoară dar care-mi plăcea atâta, pe picioarușele ei, pe părul ei mai închis spre tâmpla dreaptă decât spre cea stângă, și pe surâsul ei, pe surâsul ei așa de spiritual, de duios și de timid!... Atunci, cu glasul scăzut, ca și cum aș fi grăit în odaia vreunui mort, adusei vorba de Lucien

Valrêve. Mai întâi cuvintele ieșiră tremurate din gura mea; ele cădeau în silabe moi și rupte. Apoi, mă cuprinse o frenezie de tristeță; avui un fel de elocvență; reușii să spun despre tânăr tot binele, pe care-l și gândeam dealfel. Ea mă ascultă, taciturnă. Privirea ei, expresia gurei ei, un fel de uimire răspândită pe fața-ei se întipăriră pe retina mea, dar nu deslușiam cele ce vedeam; abia a doua zi îmi fù dat să le deslușesc. După ce isprăvii, ea îmi zise cu un glas abia auzit:

„Ți-ar plăcea așadar mult de tot ca eu să mă mărit cu d-l Valrêve?”

— Copila mea, făcui eu cu un fior care-mi îngheță tot trupul, cred că fericirea d-tale...

— O! fericirea mea! murmură ea înălțând din umeri. Știu bine că orice altă femeie poate fi fericită cu dânsul... Aș vrea numai să știu dacă dorința d-tale este... dacă ai fi mulțumit ca eu să primesc...”

Nu lămurii accentul jalnic al acestei voci care mai târziu îmi răsună de atâtea ori în urechi, mă luptam cu vitejie împotriva durerii, care-mi sfâșia sufletul, îmi spuneam, că datoria mea eră să mint și răspunsei cu un aer afectat:

„Da, aș fi foarte mulțumit dacă ai deveni soția lui Lucien Valrêve.”

— Atunci, făcui ea ca în vis, îi poți spune că primesc...”

Tăcurăm. Ah! tăcerea aceasta așa de gravă și de melancolică, aceste minute ale destinului, în cari se simbolizează tot neînțelesul ființelor, toate erorile sufletelor, toate acele evenimente lăuntrice, cari ne apropie sau ne îndepărtează unii de alții, și cari sunt în fond adevăratele evenimente omenești. În sfârșit avui curajul să-i spun:

„Nici nu puteam să facem o alegere mai potrivită, Eleno.”

Ea își plecă capul. Un moment încă, ochii ei mari se ațintiră pe ai mei, patetici, aproape teribili, apoi ieși din odaie.

Când fù afară, căzui leșinat.

A doua zi, după o noapte pe care nu o doresc nici celui mai mișel dintre oameni, mă scoborî în sufragerie. De obicei, o găseam pe Elena acolo, și micul dejun pe care-l

luam laolaltă eră una din bucuriile vieții mele. În dimineața aceea însă, nu o văzui. Mirat, mă adresai servitorului care-mi răspunse:

„Domnișoara a ieșit des de dimineață... Domnișoara a lăsat totuș vorba că se va înapoia la ora dejunului...”

În starea de emoțiune în care trăiam încă din ajun, neliniștea căzui asupra mea ca o povară fizică. Fui nevoit să-mi întind toți nervii pentru a păstra o atitudine liniștită, de sigur că eram însă grozav de palid. După vreo zece minute îmi perdui răbdarea; poruncii să mi se pună șeaua pe cal, apoi, împins de un instinct irezistibil, dădui fuga în odaia Elenei. Numai decât zării pe masă un plic, și pe plic numele meu. Deschisei înfrigurat scrisoarea; ea nu conținea decât puține rânduri:

„Știi că e rău ce fac eu, știu că ar trebui să mă căsătoresc cu bărbatul pe care mi l-ai ales d-ta, știu că ar trebui să fiu gata la toate sacrificiile numai la un semn din partea d-tale... și eram gata la orice, afară de a fi soția altuia... Iartă-mă, îmi e cu neputință să mă supun, și cum nu pot, și cum nu mi-e dat să fiu soția d-tale, și fiindcă iubirea mea e o crimă față de binefăcătorul meu, mă pedepsesc, părăsindu-te pentru totdeauna!

Elena”

Spaima și bucuria, un delir de neluște și o speranță nebună mă ținură câteva clipe nemișcat. Când îmi revenii în fire, eram numai acțiune. Dădui tuturor servitorilor mei porunca de a cerceta împrejurimile, mă năpustii în direcția în care îmi părea mai probabil de-a o regăsi pe Elena. Întreagă ziua aceea o petrecurăm în căutări. Ele fură zădarnice. Le reluai a doua zi și în zilele următoare, cerui ajutorul poliției, trimisei anunțuri ziarelor, făgăduii premii considerabile: nu primii nici o veste dela scumpa mea. Un an s'a scurs de atunci, de un an întreg trec fără încetare dela cea mai atroce desperare la speranțele cele mai smintite...

Așa dar, cu toată urâtenia și cu tot ridicolul meu, aș fi fost iubit, iubit de singura ființă care mi-ar fi putut da o fericire desăvârșită... și ea a fost lângă mine, nu aveam decât să-i cetesc în ochi, să înțeleg jalea dulce a glasului ei, n'aș fi avut de rost decât un cuvânt... și pentru mine ar fi fost viața, viața adevărată, splendidă, viața vastă! Da, totul a atârnat de o vorbă; și vorba aceasta n'am rostit-o. Iată ce-mi spun în fiecare minut al zilei, dar mai ales în timpul minutilor mai lungi ale nopții, în vreme ce mizerabilul orologiu al inimei mele se sbate înfrigurat în umbră, în vreme ce părul meu albește.

A. C.

Cronici.

Literatură.

Manualul criticului de Henri Lavedan.

D-l Henri Lavedan, membru al Academiei franceze și unul dintre cei mai cu nume scriitori ai Franței a fost rugat din partea unui ziarist să-și spună părerile asupra rolului ce-l are critica. D-l Lavedan, care a avut un mare succes cu recenta lui piesă „Pétard” a dat un răspuns, care merită să fie cunoscut și la noi. Îl recomandăm în special „Românului” dela Arad, care pătimește, împreună cu directorul lui, de boala de lux a criticei. Sfaturile aceste — pe cari le reproducem după ziarul „Înainte” — pot fi urmate de toți cei ce se indeletnicesc astăzi cu critica la noi.

I. Criticul perfect trebuie să fie un om cinstit, tânăr, deși trecut de primul capitol al adolescenței, dar nu

destul de înaintat în acela al bătrâneței, spre a avea dreptul și ocazia de a blestemă viața.

II. Criticul trebuie să fie instruit, să cunoască toate literaturile, cele străine, și chiar și pe aceea a propriei sale țări.

III. Trebuie să fie deasemenea nu numai curios și setos de a pătrunde toate, dar va trebui să învețe de timpuriu arta de a discerne, a prefera, a elimina și a alege. Trebuie să cunoască greutatea, prețul și calitatea tuturor grânelor, atât bune cât și rele.

IV. Criticul trebuie să poseadă ochiul ager și spiritul generos, scânteia cerebrală promptă, iar inima imflabilă pentru orice avânt nobil.

V. Trebuie să fie entuziast și patriot. Să aibă credința că în toate părțile, chiar și în literatură, trebuie să existe frontiere utile, pe cari el poate foarte bine să le treacă în mod excepțional și fără să vorbească mult de aceasta, dar pe cari nu le poate suprima.

VI. Criticul trebuie să aibă arta și secretul politeței și măsurii. Să evite intemperența injuriei și rușinea dezastruoasă a elogiului. El va arăta că o frumoasă inteligență este în totdeauna domnia condeiului pe care o însușește.

VII. Criticul va fi just și imparțial. El trebuie să se detașeze de persoane, spre a nu se atașa decât de operele acelorora. El va uita când nu i s'a făcut vreun serviciu, și nu-și va aduce aminte de injurii, decât spre a le acoperi cu mantila binefacerii. Va lăuda îndoit de mult pe inamicii săi; va iertă deasemenea pe toți amicii săi intimi.

VIII. Criticul va fi întotdeauna sincer, chiar în propriul său interes, spre a menține intactă finețea pietrei sale de încercare și spre a simți plăcerea de a vedea că aprecierea sa merge paralel cu gândirea.

IX. Va judecă întotdeauna cu apel, și nu va avea niciodată pretențiunea de a se crede judecător în ultima instanță.

X. El va putea strecură un sămbure de răutate într-un compliment, dar va trebui să verse o picătură de balsam în orice reproș.

XI. Pentru a vorbi bine de o operă, el va trebui să se imagineze imediat în locul special al autorului. Scriind critica sa el își va închipui deasemenea cine este interesatul care o va ceti. Această mică sfortare, așa de simplă, va face ca părerea sa să fie mai cu bun simț, iar epitetele mai puțin negândite.

XII. Criticul nu-și va bate joc de nimeni și va evita detestabilul persiflaj, care ofensează fără să îndrepteze însă.

XIII. Pentru a lăuda, el va căuta toate ocaziunile, chiar și pe cele mai mici. El va practica observațiunea incurajatoare și regretul care stimulează.

XIV. El nu va judecă pe baza titlurilor, la întâmplare și cu ochii închiși. Pentru cărți ca și pentru oameni, există fizicuri ingrate și nume nenorocite cari pot să ne înșele.

XV. Între cărțile cari dela prima vedere îl atrag și acelea cari îl resping, el trebuie să se dedice celor din urmă.

Și de nouă ori din zece ocazii el va fi recom-pensat.

XVI. El nu va ceti cu intențiunea de a găsi neapărat o greșală, ci din contră, cu o dorință umilă de a învăța și niciodată de a căuta pricină altuia.

XVII. Criticul trebuie să știe că li este încredințată din partea cetitorilor încredători în el, o sarcină grea de probitate, că el este călăuză lor, ciceronul lor, și că va fi tot atât de culpabil de a induce pe acești cetitori într-o falsă admirație ca într-o disprețuire nedreaptă.

XVIII. Și a ceti fără a ceti, înseamnă a critica să-și deprindă spiritul și ochii să nu vadă, să nu înregistreze și să nu prindă în treacăt, decât indispensabilul, esențialul și să-și drezeze privirea și mintea pentru a căuta și fixă asemenea unor „pointeuri”, la bunele locuri crema ideei, căutând a stabili unde este ascunsă, cu intențiunea de a o scoate în evidență, palpitantă și caldă. A ceti fără a ceti, înseamnă a renunța la plăcere și

a nu te gândi decât la datorie, înseamnă a părăsi locul unde ai vrea să stai și a rămâne acolo de unde ai dori să pleci.

A ceti fără a ceti înseamnă a ceti mai bine decât toată lumea, înseamnă a ceti ușor, viu și repede, înseamnă a cercetă, a alunecă, a înțelege totul fără a stărni prea mult, înseamnă a ceti de sus, din sborul sublim al spiritului, din vârful aripei, fără a pune prea multă forță, spre a putea escamotă oboseala — înseamnă a tăia filele cărței, repede, desfăcând și făcând să sară în ochii noștri de ici și de colo din vârful cuștitului tăietor, câte o piatră prețioasă, câte o nestimată, câte o idee, câte o imagine, un cuvânt căci adevăratul critic nu trebuie să ne retragă plăcerea epuizând-o.

Rolul său este de a lăsa ceva și cetitorului, de a nu spune totul, totul. Dacă el va fi povestit tot ce e în carte și dacă va apăsa pentru a stoarce toată zeama, atunci cetitorul se va mulțumi cu această esență, și nu va mai simți nevoia să aibă instrumentul a cărui operă, criticul ne-o oferă gata. A face să se cetească, a sili pe alții să cetească, iată marea și buna manieră a criticului.

Artă.

1.

Expoziția pictorului Theodorescu-Sion.

În primăvara acestui an m'a oprit un afiș de pe geamul unei vitrine din fața Ateneului român din București. Afișul anunță o expoziție a pictorului Theodorescu-Sion. M'am dus la Ateneu, în credința că acolo voi găsi pânzele distinsului artist. Și mare mi-a fost mirarea, când la Ateneu n'am găsit nimic. Artistul își expusese pânzele într-o odaie de alături, îngrămădindu-le, cum s'a putut. M'am uitat la fața mândră și visătoare a pictorului și l-am înțeles, că și în acest exil tot el a rămas: robul artei sale, care e căutată de-ar fi expusă chiar și într'o peșteră.

Ardeleanul trecut în Tară și-a păstrat firea lui idealistă. În vârtejul lumii de afaceri și de petreceri a Bucureștiului, vezi pe Moșul dârz, care nu vrea târgueli și care nu se pleacă în fața nedreptăților ce i se fac. Sângele moștenit dela strămoși ciocotește de mânie, dar îndură cu rezignațiune și așteaptă cu credință izbânda talentului său.

Arta d-lui Theodorescu-Sion e neobișnuită. Nu se împrietenește oricine cu ea dela prima impresie. Ca orice lucru nou și original cere o pătrundere și o înțelegere a mijloacelor tehnice, pe cari le întrebuințează acest artist pentru întruparea frumosului. Genul primitiv și decorativ, cu linii simple și cu planuri expresive nu prea a câștigat mulți aderenți artei d-lui Theodorescu-Sion. Feliul d-sale de a vedea și de a executa cele văzute îl înrudește cu pictura modernă din străinătate. Dânsul crede că acest fel de a exprima natura

é superior celui obișnuit și cu mult mai greu. Pictorului i se cere o notă personală mai pronunțată, un suflet mai individualist, ca să aibă îndrăzneala de a lucra cu mijloace la aparență numai simple pentru a obține realizarea frumosului.

Intrând într'o expoziție specială a d-lui Theodorescu-Sion simți, că ai în fața ta un suflet à parte, un talent serios, care știe să exprime ceea ce vrea. În expoziția cea mai recentă alături de câteva tablouri vechi: „Christ“, „Craiu nou“ etc. cele mai multe pânze erau din Țara nouă anexată după războiul din Balcani României. Și e o deosebire remarcabilă între pânzele vechi și nouă. Alta é atmosfera tabloului „Craiu nou“ din Munții-Apuseni și alta în pânzele din Balcic. În Ardeal cerul é mohorit, lumina mai temperată și deci conturile mai precise, mai hotărâte. În Dobrogea nouă cu efuziunea de lumină și de căldură toate colorile sunt mai deschise; conturile mai neprecise, mai șterse; amestecul și contrastul colorilor mai pronunțat și mai bogat. Artistul în atmosfera înecată de lumină a Balcicului și Deliormanului a găsit subiecte, care se pretează la felul lui de a înțelege poezia colorilor.

În acest număr reproducem mai multe dintre tablourile nouă, cărora bineînțeles lipsindu-le colorile, le lipsește înșai viața. Scopul nostru é numai să atragem atențiunea cetitorilor noștri asupra acestui talent, îndemnându-i să caute a vedea opera în original cât mai des. Pânzele d-lui Theodorescu-Sion sunt ca femeile ce nu țin să fie frumoase și să samene celorlalte. Apropiindu-te de ele, cunoscându-le și studiindu-le, rămâi fermecat de simplitatea și frumusețea lor adâncă. După ce te-ai obișnuit cu ele nu te mai poți despărți fără să te gândești la capriciile creatorului, care le-a trimis pe lume.

Noi Românii din Ardeal putem fi mândri de acest talent, pe care l-am dat neamului și nădăjduim că prin îndărătnicie și muncă va reuși să-și cucerească cu vremea locul ce-l merită în ierarhia talentelor noastre artistice.

Îi urăm din inimă izbândă.

O. C. T.

II.

Expoziția populară de marină D. Florian.

Ne săturasem de banalitatea atâtor expoziții de peisage, de portrete, de flori, a atâtor tablouri fabricate în limitele aceluiași metode și după aceleași vulgare clișeuri menite să transforme o rotondă într'un cosmoplastic și-o sală într'o odă de pension al unui sfârșit de an școlar.

Neașteptat și necunoscut, fără obișnuitele trâmbițeri de reclamă înaintea deschiderii fără interviuri și cu sfiala ce caracterizează marile talente, veni pictorul D. Florian să ne facă cunoștința „marinelor“ sale.

Reprezentarea mării, totdeauna schimbăcioasă, fixarea întinderii de apă mereu policromă, închiderea

în spațiul îngust al unei pânze al luptei de valuri furioase, arătarea nesfârșitului albastru c'un fondal variat în efecte, cere cunoștinți speciale, amănunțite și-un suflet de poet îndrăgostit de modelul său, — de mare.

Greutatea acestui gen de pictură a făcut ca dela regretatul Voinescu să nu-l mai încerce nimeni. Voinescu a fost un pictor unilateral; reușise să prindă marea liniștită, ori să fixeze ușoarele ondulări de valuri. Și 'n toată activitatea lui artistică n'a căutat decât să continue felul de pictură în care știă că reușește.

Domnul D. Florian é un artist deosebit. Un îndrăgostit al mării. Toată vieța și-o petrece pe apă, în călătorii, în observații. Cunoaște marea în toate fazele, sub toate aspectele.

A văzut marea furtunoasă, cu avalanșe de valuri înspumate, a privit, oprit în larg, imperiul albastru, liniștit, cu unde crețe, a călătorit noaptea ca să observe cerul pictat cu aur, răsfrânt în apă, a ascultat la făr melodia valurilor, și-a încercat sufletul cu toată poezia străină nouă, a studiat în Olanda arta celor mai mari pictori de marine din lume, și-a lucrat nelncetat, în ascuns, îmboldit de credința c'odată va reuși.

Deaceia expoziția d-lui Florian ne-a surprins. În mai puțin de 20 zile s'au vândut toate pânzele. Și dacă ar mai fi avut pe câte a expus, tot n'ar fi rămas cu vreuna.

Din mijlocul tablourilor d-lui Florian nu-ți vine să mai pleci. Ai senzația că ești în vilegiatură, la mare, că respiri aerul ei, că ascuți cântarea valurilor. În toate pânzele lumină și poezie.

Cele două pânze mari „Marea Neagră agitată“ și „Marea Neagră furtunoasă“ ne surprind prin naturaletă exprimării și puterea de observație.

Domnul Florian a dus o viață de nomad, cercetând toată coasta Mării Negre și aducându-ne din noul teritoriu priveliști fermecătoare. O frumoasă pânză é „Balcic Geamia spre Ecrène“ în care vedem și calități deosebite de peisagist.

Cele mai adevărate efecte de lumină le găsim în „Trieste lângă Miramare“, iar „La plaja Mamaia“ ne impresionează adânc prin poezia care se desprinde din liniștea întinsului de mare, a ușoarei inclnări de valuri, a luminei care parcă vibrează între cer și apă.

Prin această primă expoziție d-l Florian s'a afirmat ca un talent deosebit și nădăjduim ca 'ntr'o viitoare expoziție să ne arete lucrări cari să întărească cele spuse acum.

Despre deschiderea celei de a XIV-a expoziție a „Tinerimei Artistice“ vom vorbi în numerele viitoare.

D. Iov.

Educație, Școală.

Probleme studențești.

S'au ridicat mai multe glasuri în timpul din urmă cari tot cu mai multă insistență cereau crearea unei universități românești pentru cele patru milioane de Români din marea și puternica împărăție a Habsburgilor. Pentru ce se ridică tocmai acum aceste glasuri, când noi pentru fiecare școală românească din cutare cătun din Ardeal sau din nordul Bucovinei trebuie să ducem adese lupte înverșunate cu dușmanii noștri? E rostul unei întregi credințe în acest gând al nostru care începe să ne încălzească tot mai mult.

Un popor trăiește în istoria lumii numai prin opera sa culturală, în cel mai larg înțeles al cuvântului, față de care toate celelalte străduințe politice, economice sau de altă natură nu reprezintă decât gânduri mărunte, nu reprezintă decât decorul care pentru un trecător superficial va însemna poate icoana fidelă a unei generații, dar care pentru cercetătorul serios nu are multă valoare față de bogăția și măreția operei culturale. Sunt popoară în istorie cari au întemeiat împărății mari și puternice, cari au stăpânit multe alte neamuri mărunte, cari însă totuși au dispărut din istorie fiindcă n'au creat o cultură, adese chiar numai fiindcă din opera lor culturală nu ne-a rămas nici un document. Să luăm o pildă: Tracii. Istoricii ne spun că ei au constituit pe vremuri un imperiu puternic care se întindea din munții Carpaților până la marea Egee, că aveau ostași buni pe iscusința cărora s'a întemeiat în bună parte și gloria unui Alexandru cel Mare și totuși ce înseamnă acest popor față de arta Grecilor și opera culturală a Romanilor? Sentințele istorice se 'nțelege că nicidecum nu pot fi definitive. Astfel, a venit un om, mare prin tăcerea cu care s'a încunjurat toată viața și și mai mare prin munca titanică de trei decenii pe care a săvârșit-o însuflețit de cea mai nobilă credință, și ne-a spus, cum din bogăția sufletescă a acestui popor al Tracilor au răsărit atâtea figuri din mitologia elină, și ne-a venit altul care prin puterea creatoare a cuvântului său ne-a reinviat calitățile nobile ale acestui popor, ale cărui obiceiuri sfinte, al cărui suflet se perpetuiază azi în obiceiurile, în portul și în sufletul neamului românesc. Deci marele popor al Tracilor, mort în istorie deși-i dase lui Alexandru cel mare cei mai buni ostași cu care a cucerit lumea, a reinviat, când doi oameni, care de bună seamă că nu pe urma unei simple întâmplări au fost Români, au desgropat marea operă culturală pe care au săvârșit-o, jertfind pe altarul artei toată bogăția sufletului lor a cărui singură vină a fost că s'a mărginit a se exprima în forme prea primitive, și dând neamului românesc obiceiurile și credințele sale. Iată puterea creatoare a culturii, care neapărat nu poate fi decât națională, prin care singură trăesc și vor trăi popoarele.

Dar să ne reîntoarcem la nevoile și năcazurile noastre. Tinerii noștri crescugi în mediu străin, în școală străină și în spiritul unei culturi străine, dacă

în teorie rămân Români, de fapt nu pot simți românește, și deaceia ei în activitatea lor publică, dacă vor putea face diplomație, nu vor putea crea însă curente puternice, doar în cazul când i-ar coplesii puterea elementară a masselor care ea le-ar indica calea. Dar masele se mișcă greu. Ele hotărăsc totdeauna învingerea în clipele mari ale istoriei, dară noi avem nevoie de munca individuală a acelor cari au a vesti cuvântul, înainte de toate prin pilda lor însași, muncă grea în care nu totdeauna află lângă tine prieteni stăruitori și statornici, muncă grea pe care credința o înalță până la sacrificiu. Credința aceasta poate izvorî numai din adevărurile eterne ale culturii naționale, o noțiune sub care nu înțelegem numai operele literare scrise în limba românească, ci în care cuprindem întreaga tradiție a pământului și a sufletului românesc, care ne va face urmași conștienți ai acelor strămoși ai noștri care acum mii de ani au săvârșit pe același pământ cea mai măreață operă culturală a vremurilor preistorice. Și această tradiție nu se poate cultiva decât într'o universitate românească, istoria pământului românesc din toate punctele de vedere nu se poate studia decât într'o universitate românească, cultura noastră nu poate înflori decât printr'o universitate românească, în care intelectualiilor noștri pe lângă idei li se va insuflă și idealul, credința care trebuie să-i poarte, dacă voesc să fie folositori neamului și prin el umanității, căci precum în fiecare fir de iarbă natura își concentrează o parte din puterea sa creatoare, astfel și în sufletul neamului nostru divinitatea își resfrânge o parte din strălucirea ei.

Prieteni de-ai noștri ne vor spune poate că nu se poate face politică prin cultură, că bani, bani și iarăși bani ne trebuie în războiul mare ce-l purtăm. Nu putem admite concepția aceasta; credința ne trebuie, și prin credință vom căpăta și puterea jertfei și tăria de a săvârși acea muncă sfântă — pe care alții o vor numi „măruntă” — și pe care maestrul Vlahuță atât de frumos o aseamănă cu munca acelor „popoare de mici vietăți nevăzute cu ochiul omului” care „sub valurile sbuciumate ale Oceanului zidesc încet un munte uriaș pe largi temelii înfipte în fundul stâncos al genunei, în mii de ani, clipă de clipă legând și trudă de trudă”, până ce „ajung să scoată deasupra talazurilor, ele, șubrede făpturi de o zi, rodul neperitor al solidarității lor: o lume nouă în fața soarelui.”

Această muncă o așteaptă neamul românesc dela generațiile viitoare cari își vor putea câștiga tăria și însuflețirea numai dacă vor fi educate în școală românească și în vederea marelui ideal românesc. Nemții prin cultura lor și prin disciplina lor sufletească au ajuns mari, — și aceasta și-au câștigat-o în universitățile lor: deaceia cerem și noi o universitate românească în numele trecutului plin de glorie și de suferințe și cu atât mai vărtos în numele viitorului care ni se arată strălucit.

Întreaga studențime românească e chemată deci să-și spuie cuvântul. Să nu cântărim posibilitățile

vremii de azi, chiar și dacă nu vom avea de înregistrat succese de fapt imediate, privind tot înainte, ne vom alege cu o apropiere sufletească și cu o solidaritate de sentimente cari vor forma temelia morală a acestui viitor focar de cultură românească.

O idee — să zicem mai modernă — care ar fi bine să se răspândească tot mai mult printre tinerimea noastră e: sportul și gimnastica. Se 'nțelege, că noi n'avem voie să facem numai sport pentru sport. Ar fi absurd. Nici nu pretindem, că am fi rămas în urmă pe acest teren și că ar fi sosit timpul să ne punem și concurenții noștri la diferitele întreceri internaționale. Credem că studențimea românească trebuie să privească chestia dintr'un punct de vedere mai înalt, care prin însuși faptul, că e mai înalt cuprinde și un orizont mai larg.

Ideea națională românească trebuie să agite azi studențimea noastră mai mult ca oricând, căci lumea privește îngrijorată spre noi, trebuie deci să ne afirmăm credința cu mai multă putere. În afară studențimea n'are a reprezentă neamul: vremea „secăturilor entuziaste” a trecut. Dar ni se cere o faptă mare — pe care n'au voie s'o compromită vorbele și faptele stereotipe de pe la adunări — căci și ideea, care ne însuflește și măreață. Înainte de toate: credință. Nemții au creat universitatea din Berlin îndeosebi ca să disciplineze sufletește generația tânără în vederea marilor evenimente ce aveau să urmeze. Noi ne-avem apostolii noștri, mai puternici decât Fichte cu „cuvântările” sale. Dar să nu uităm un lucru: Nemții au avut personalități mari, cari i-au însuflețit cu vorba, dar au mai avut un om mare: pe bătrânul Jahn, care prin societățile sale de gimnastică și sport i-a organizat într'o puternică oaste. Noi asemenea nu ne putem mulțumi cu foloasele ce ne vor cădea pe urma luptei celor mari. Orice victorie pe care ți-o aduc alții, pe care n'ai cucerit-o prin vrednicia ta, înseamnă o demoralizare, mai primejdioasă ca lupta continuă cu dușmanul. Față de credința noastră atitudinea ce trebuie s'o luăm e clară: să ne pregătim ca s'o afirmăm oriunde și în fața oricui cu toată hotărârea. În ce sens trebuie să ne organizăm ne dau pilda vecinii noștri, Polonii, Cehii, Slovenii, asemenea cărora studențimea românească va trebui să organizeze o asociație gimnastică-sportivă panromânească. După ce ne vom mărgini și noi să trăim pe urma unei tradiții glorioase, cum o fac azi Nemții. Prin diferitele congrese sportive naționale am legă dealtminterea și legături sociale mai strânse, am cunoaște mai bine toate frumusețile pământului și monumentele istorice românești. Pentru orice om cu mintea sănătoasă aceste sunt lucruri evidente, pentru acei ce șovăie însă, aplicați spre compromisiuri cu mediul corupt în care trăiesc, e bine să le fixăm.

„Fiecare generație poartă răspunderea menirii și a faptelor sale” și noi credem că disciplinându-ne astfel trupul și sufletul vom ajunge o generație vrednică, căci orice ne-ar zice „cuminții”, „diplomații” igno-

ranți, cari acum de curând ne-au potopit cu atâtea interviuri, o generație, care la un moment dat n'ar fi capabilă să facă și o revoluție de fapte, nu poate însemna mult în istoria omenirii.

„Un popor este cel mai frumos, cel mai sfânt, cel mai trainic lucru, care poate să existe pe lume” ne zice marele nostru învățător, d-l N. Iorga; „dar din nenorocire nici astăzi nu există încă un popor românesc. Există un stat român, există o clasă conducătoare română, există tot ceea ce se poate întâlni într'un popor afară de suflet, de simțul de solidaritate, care într'adevăr alcătuiește un neam”. Noi avem credința, că studențimea românească, muncind în sensul ideilor indicate mai sus, va contribui în mare măsură, ca să se înfăptuiască „această minune mare, mai sfântă decât toate minunile: ivirea neamului românesc”.

Lascar Lutia.

Însemnări.

„Înfrățirea”. Acesta este numele federației băncilor sătești, care s'a înființat Dumineca trecută în Sibiu. Federația aceasta s'a făcut, însă, în așa fel încât a făcut cea mai rea impresie asupra tuturor oamenilor serioși, cari doresc binele și prosperarea băncilor sătești. „Înfrățirea” așa cum e alcătuită nici nu credem că va avea sorți de reușită.

E regretabil că oamenii se lasă călăuziți în asemenea chestiuni mari de ambiții personale și încearcă să incurce și să compromită mișcarea cooperativă din Ardeal.

Băncile sătești să fie cu toată rezerva față de această federație, până când vor primi îndrumări și lămuriri din partea cercurilor competente.

Așteptăm ca și „Asociațiunea”, care a luat în mână organizația cooperativă, să se pronunțe în această chestiune.

Noi vom reveni pe larg, spunându-ne părerea în interesul cauzei.

Noul director al Teatrului Național din București. D-l Brătescu-Voinești s'a retras repede după logodna ce-a făcut-o cu Teatrul Național. Se vede că firea d-sale delicată nu s'a putut obișnui cu atmosfera șgomotoasă a scenei. A renunțat deci la căsătorie, lăsând locul d-sale unui distins scriitor dramatic, d-lui G. Diamand. D-sa vine în fruntea primei scene românești cu o mulțime de promisiuni și de planuri, pe cari dorim să le poată realiza. Cea mai interesantă inovație a d-sale e teatrul ambulant sătesc, cu ajutorul artiștilor dramatici. Aceasta înseamnă o democratizare a artei dramatice, o popularizare a ei. D-l Diamand dovedește deci că venirea d-sale la „Teatrul Național”, va însemna și începutul unei ere noi. Să-i ajute D-zeu să-și vadă gândurile bune intrupate!

Cursurile Asociațiunii. După d-l Dr. Al. Bogdan a vorbit Dr. N. Drăganu, profesor la liceul din Năsăud, despre „Filologia românească dela școala latinistă

până astăzi." La două săptămâni a venit d-l Tzigara-Samurçaș din București, ca să ne facă o lecție admirabilă despre arta românească în ultimii cincizeci de ani. Seria conferințelor a încheiat-o strălucit d-l Simion Mehedinți în Dumineca Tomii.

Conferința d-lui Dr. N. Drăganu se va publica, iar asupra celorlalte două vom reveni în articole speciale.

Putem felicita „Asociațiunea” pentru aranjarea acestor cursuri, pe cari sperăm că le va continua spre desăvârșirea culturii noastre naționale.

✽

Cursurile Asociațiunii și „Românul”. Știm că membrii comitetului național nu sunt mulțumiți cu ziarul oficial al partidului, știm că a încercat să încredințeze altor puteri conducerea lui, știm că s'a instituit un comitet de redacție, ca să-l ridice la nivelul unui ziar ce reprezintă intelectualitatea unui popor de milioane de suflete. Mai știm că toate încercările n'au izbutit, din cauza unei persoane. Cea mai mare greșală a comitetului e, că tolerează să fie terorizat de ambițiile deșerte ale d-lui V. Goldiș, care a dat destule dovezi, că nu e născut pentru postul de director al unui ziar, ce-i cășunează atâtea dureri de cap și amețeli.

Dovada cea mai nouă a dat-o, când a admis dărilor de seamă false, tendențioase și răutăcioase despre cursurile „Asociațiunii”. D-l Goldiș nici după ce a fost lămurit despre rostul și însemnătatea acestor cursuri nu a căutat să repare greșala ci s'a identificat cu niște soboli intelectuali ireponsabili de ceea ce făc. D-l Goldiș mai dovedește, că de când e în fruntea ziarului n'a putut să învețe nici măcar românește. (În 29 de rânduri are o sintaxă specială și cuvinte ca „complăcerea”). Cum eră deci să învețe d-l Goldiș alte lucruri mai grele?

Suntem siliți deci să-l iertăm...

Correspondenților anonimi nu le vom da nici o atențiune, până când nu vor avea curajul să iasă din tufă. Când li-e rușine să iscălească ceea ce scriu, își dau singuri certificatul. Ceea ce fac dânsii e un banditism intelectual. Iar cu bandiții, chiar când haideucesc prin codrii „Românului”, nu poate sta nimeni de vorbă.

Se spune că unul dintre acești corespondenți anonimi e și colaboratorul acestei reviste. Nouă nu ne vine să credem, că un om să fie capabil de asemenea perfidie și lipsă de caracter, mai ales, când îl știm și educator al tinerimii. Am regretat nespuse de mult, dacă s'ar constată că știrea este adevărată. În acest caz am fi siliți a-l pofți să ne părăsească de bună voie.

Cu aceste am încheiat cu d-l Goldiș și cu „Românul”, felicitând comitetul național pentru răbdarea față de amândoi. (T.)

✽

Junimea literară. Revista fraților noștri din Bucovina se luptă vitejește cu existența de 10 ani împliniți. În acest timp a făcut servicii reale culturii românești, publicând studii și articole, bucăți literare și informații, cari ereglindesc străduințele culturale ale Românilor din acel colț de pământ.

Cu începerea acestui an, al XI-lea, și-a schimbat formatul și cele trei numere apărute deodată ne arată încordarea celor ce o publică de a-i prelungi zilele vrednice de traiu. În acest număr triplu găsim un material bogat și variat. Într'un articol d-l Dr. I. Nistor stăruie asupra legăturilor dintre bucovinenii și ardelenii, arătând și foloasele practice, cari ar rezulta din cultivarea acestor legături, anume: în politică bucovinenii împreună cu Românii din Ungaria să tindă spre dobândirea autonomiei naționale pe seama tuturor Românilor în monarhie, întorcându-se la politica generației dela 1848 a lui Andreiu baron de Șaguna și Eudoxiu Hurmuzachi; în cele bisericesti subordonarea eparhiei bucovinene mitropoliei din Sibiu și în cele culturale desfășurarea unei acțiuni unitare.

Recomandăm cetitorilor noștri revista fraților noștri din Bucovina.

✽

Presa noastră de partid. Din prilejul răspunsului ce-l dăm d-lui Goldiș, reproducem câteva observații pe cari le găsim într'un articol prim din „Drapelul” (Nr. 38/1914) d-lui Branisce. Nădăjduim că aceste observații vor fi înțelese de cei vizați.

„Câteodată avem impresia că presa de partid creează conducerii noastre de partid situații inesorbabile, cari provoacă în mod firesc apoi nedumeriri și desorientări în publicul nostru mare”.

„Misiunea presei de partid este să reprezinte și influențeze opinia publică prin pisma conducerii de partid, așa că în raportul de reciprocă influințare tocmai presa de partid are să reprezinte în opinia publică cugetarea și acțiunea acelora, cari din încrederea publică au ajuns în acele situații responsabile pentru viața de partid. Iar la caz, că între opinia publică și conducerea de partid s'ar ivi anumite divergențe — caz ce nu s'a ivit la noi — apoi presa de partid, dacă nu voește să sgudue încrederea în conducerea de partid, trebuie să reprezinte cu toată puterea convingerii conducerea de partid și la nici un caz nu este iertat să se avânte peste această conducere, dictând și impunând acțiuni, pe cari conducerea de partid în conștiința răspunderii ce-i incumbă, nu le-ar fi inițiat și reprezentat”.

Ce zici, d-le Goldiș? Cum stăm cu „zgarda” și cu „discuțiile libere”? Nu-i așa, că d-l Branisce a uitat trecutul ziarului său propriu?

✽

D-șoara Elena Popea. Simpatice și talentata noastră artistă, după cum ni se scrie din București, a expus la expoziția „Tinerimii artistice” două tablouri, asupra cărora atragem atențiunea iubitorilor de artă. Când vom vorbi despre expoziția Tinerimii, le vom reproduce sau poate vom închină un număr special operei create de artista noastră ardeleană.

✽

Errata. S'a strecurat două greșeli în poezia Po-vestiri din numărul trecut. Una în rândul prim din versul întâi: în loc de petele să se cetească petale. A doua în rândul prim din versul ultim: lunei în loc de lunei.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“
sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut ai

treilea volum:

Alte vremuri

schite și povestiri

de

Gheorghe Stoica.

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri cu sobiecte din viața țărănească. Literatura țărănească a lui Gh. Stoica e expresia sufletului său de artist. Poporanismul la el e organic; tot ce descrie a văzut, a simțit și a trăit. Graiul țărănesc nu e învățat din cărți, ci de-acasă. Între scriitorii din Ardeal e unul dintre cei ce cunosc mai bine viața dela țară și o descriu mai credincios și mai artistic.

Prețul unui volum: Cor. 2.—.

Al

doilea volum:

Schițe și povestiri

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colorii sugestive viața dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o iconă a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

Amintiri

schite și novele

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâmpiele din viața de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturar, apoi scene din traiul patriarhal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plâpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească
această Bibliotecă.

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de

piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școalele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate
10 ani garanță. ≡ Plătire în rate.

TIMOTEI POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cisnădiei Nr. 1.

Gheorghe A. Mathey

Atelier pentru pictură și arte
industriale

BERLIN, SW. 11.

Muzeul regal de arte indu-
striale; Prinz Albrechtstr. 8,

primește toate comenzile
pentru pictură, reclamă
artistică, coperte, ex
libris și orice lu-
crare din dome-
niul artelor in-
dustriale și
grafice.

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA”, Postsparkasa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“ societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, influențată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma,**

directorul executiv al „Albinei” și prezidentul „Solidarității”.

„Banca generală de asigurare” face tot felul de asigurări, special asigurări
centra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbați
de încredere ai societății — Prospekte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca avizitori buni și cu legături

:- pot fi primite oricând în serviciul societății. :-

„Banca generală de asigurare” dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare. :-

Cel interesat să se adreseze
cu încredere la: **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
Edificiul „Albina”
ori la agențiile ei principale din Brașov (Bl. „Albina”) și Arad Józsefherczeg-ut 1/a.

Telefon Nr. 188.

Telefon Nr. 188.